

Hallituksen esitys eduskunnalle liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön covid-19-taudin jatkumisen vuoksi tehtäviksi väliaikaisiksi muutoksiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annettua lakia, liikenteen palveluista annettua lakia sekä luotsauslakia.

Esitys liittyy varautumiseen covid-19-epidemian jatkumiseen kesän 2021 aikana. Muutoksilla jatkettaisiin tällä hetkellä voimassa olevia väliaikaisia järjestelyitä. Erityisesti pyritään turvaamaan merenkulun jatkuvuus ja toimivuus sekä julkisen liikenteen järjestelyt epidemian aikana.

Laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain muutoksella jatkettaisiin mahdollisuutta väliaikaisesti poiketa miehitystodistuksesta määrätystä pätevydestä myös lisäpätevyksien osalta.

Liikenteen palveluista annettuun lakiin tehtävällä väliaikaisella muutoksella mahdollistettaisiin laivaväen pätevyyskirjojen, lisäpätevyystodistusten ja kelpoisuustodistusten voimassaolon jatkaminen osittain aiempia poikkeussäännöksiä vastaavasti. Lakiin tehtävällä väliaikaisella muutoksella mahdollistettaisiin myös taksiliikenneluvan haltijoiden ja pienempien henkilöliikenneluvan haltijoiden ja henkilöliikennettä harjoittavien tavaraliikenneluvan haltijoiden varautumisvelvollisuuden jatkaminen. Lisäksi lain väliaikaisella muutoksella jatkettaisiin poikkeusta joukkoliikenteen muutosten ilmoittamista koskevasta ilmoitusajasta.

Luotsauslain muutoksella jatkettaisiin väliaikaisesti poikkeusta, jolla on mahdollistettu luotsauksen henkilölupien voimassaoloajan pidentäminen normaalista poikkeavin edellytyksin sekä koeluotsauksen siirtäminen myöhempään ajankohtaan uusia luotsin ohjauskirjoja ja linjaluotsinkirjoja myönnettäessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2021. Muutokset olisivat voimassa 31.10.2021 asti.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	4
1 Tausta.....	4
2 Valmistelu.....	5
3 Nykytila ja sen arviointi.....	5
3.1 Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta	5
3.2 Laki liikenteen palveluista	6
3.2.1 Laivaväen pätevyyskirjat, lisäpätevyystodistukset ja kelpoisuustodistukset	6
3.2.2 Laajennettu varautumisvelvollisuus covid-19-epidemian aikana	8
3.2.3 Aikataulu- ja reittitiedoista ilmoittaminen covid-19-epidemian aikana	8
3.3 Luotsauslaki	9
4 Tavoitteet	11
4.1 Epidemian jatkumiseen varautuminen	11
4.2 Laivaväen pätevyudet ja luotsauksen henkilöluvut	11
4.3 Laajennettu varautumisvelvollisuus covid-19-epidemian aikana	12
4.4 Aikataulu- ja reittitiedoista ilmoittaminen covid-19-epidemian aikana	12
5 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	13
5.1 Keskeiset ehdotukset.....	13
5.1.1 Ehdotusten tausta	13
5.1.2 Merenkulun pätevyksiä koskevat ehdotukset.....	15
5.1.3 Laajennettua varautumisvelvollisuutta covid-19-epidemian aikana koskeva ehdotus	16
5.1.4 Aikataulu- ja reittitiedoista ilmoittamista covid-19-epidemian aikana koskeva ehdotus	16
5.2 Pääasialliset vaikutukset.....	17
5.2.1 Yhteiskunnalliset vaikutukset	17
5.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	17
5.2.3 Vaikutukset yrityksiin ja työntekijöihin	18
5.2.4 Taloudelliset vaikutukset	19
5.2.5 Vaikutukset merenkulun turvallisuuteen.....	19
5.2.6 Vaikutukset terveysturvallisuuteen	21
6 Muut toteuttamisvaihtoehdot	21
6.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	21
6.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	21
6.3 Asetus (EU) 2021/267 (ns. Omnibus II-asetus)	23
7 Lausuntopalaute	24
8 Säännöskohtaiset perustelut.....	25
8.1 Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta	25
8.2 Laki liikenteen palveluista	27
8.3 Luotsauslaki	32
9 Lakia alemman asteinen sääntely	33
10 Riippuvuus muista esityksistä.....	34
11 Voimaantulo	34
12 Toimeenpano ja seuranta	34
13 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	35

HE 64/2021 vp

13.1 Johdanto	35
13.2 Yhdenvertaisuus	36
13.3 Oikeus työhön ja elinkeinonvapaus	37
13.4 Soveltaminen Ahvenanmaalla	38
LAKIEHDOTUKSET	40
1. Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta	40
2. Laki liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta	41
3. Laki luotsauslain väliaikaisesta muuttamisesta	43
LIITE	45
RINNAKKAISTEKSTIT	45
1. Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta	45
2. Laki liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta	46
3. Laki luotsauslain väliaikaisesta muuttamisesta	49

PERUSTELUT

1 Tausta

Covid-19-epidemian yhteydessä keväällä 2020 havaittiin, että liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan viranomaisilla ei ollut tilanteen hoitamiseksi toimialan lainsäädännössä kaikilta osin riittäviä toimivaltuuksia. Tähän liittyen annettiin liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan lainsäädännön väliaikaisia poikkeuksia koskevat lakiehdotukset eduskunnalle huhtikuussa 2020 (HE 62/2020 vp) ja ne tulivat voimaan 1.6.2020. Kyseiseen hallituksen esitykseen sisältyi väliaikaiset muutokset, jotka koskivat liikenteen palveluista annetun lain osalta laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaoloajan pidentämistä ja joukkoliikenteen muutosten ilmoittamista koskevan ilmoitusajan väliaikaista lyhentämistä sekä laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain osalta erivapauksien myöntämistä myös aluksella vaadituista lisäpätevyyksistä. Samaan hallituksen esitykseen sisältyi myös luotsauslain muutos, jolla pidennettiin vanhentuvien luotsauksen henkilölupien voimassaoloaikoja ja jolla voitiin väliaikaisesti poiketa koeluotsausvaatimuksesta uusia luotsauksen henkilölupia myönnettäessä. Muutosten myötä poikkeaminen normaaleista menettelyistä oli mahdollista 31 lokakuuta 2020 asti. Poikkeavin menettelyin myönnettyt henkilöluvat, erivapaudet ja pidennetyt pätevyudet vanhenevat 30.4.2021 mennessä.

Covid-19-taudin pitkittymisen vuoksi on jouduttu tekemään uusia, aiempia poikkeuksia vastavia väliaikaisia muutoksia luotsauslakiin (ks. 199/2021), laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annettuun lakiin (ks. 228/2021) ja liikenteen palveluista annettuun lakiin (ks. 227/2021). Viimeisimmät muutokset ovat voimassa 30.6.2021 asti. Covid-19-tautitilanteen pitkittyminen edelleen vaatii jälleen uusien poikkeusten säätämistä.

Pätevyyksiin ja henkilölupiin liittyvien poikkeustoimien tavoitteena on ollut vastata haasteisiin, jotka covid-19-epidemiaan liittyvistä liikkumis- ja kokoontumisrajoituksista sekä liikenteen, erityisesti matkustajaliikenteen vähenemisestä on aiheutunut.

Valtioneuvosto on 1.3.2021 todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi ja eduskunnalle on annettu asiaan liittyvä käyttöönottoasetus (M 1/2021) sekä soveltamisasetuksia.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilanearvioraportin mukaan valtakunnallinen epidemiatilanne on heikentynyt merkittävästi helmikuun 2021 puolestavälistä alkaen. Huhtikuun 2021 puolivälissä on kuitenkin havaittavissa, että uusien covid-19-tapausten määrä on kääntynyt edeltävien neljän viikon aikana selvästi laskuun. Tätä pidetään hyvänä merkinä siitä, että Suomessa epidemia on toistaiseksi rauhoittumaan päin. Tartuntoja todetaan kuitenkin edelleen niin paljon, että tilanne voi jälleen heiketä nopeastikin. Epidemiatilannetta luonnehtivat suuret alueelliset erot tilanteen ollessa edelleen vaikein maan etelä- ja lounaisosissa.¹

Vaikka epidemiatilanne vaikuttaa Suomessa parantuneen, vielä ei ole takeita siitä onko myönteinen suuntaus pysyvä. Tilanteen kehittymistä kesän 2021 aikana ei vielä osata arvioida tarkasti. Lisäksi globaalin pandemiatilanteen kehittyminen vaikuttaa myös Suomeen, erityisesti

¹ Covid-19-epidemian hybridistrategian seuranta -tilanearvioraportti 14.4.2021. Luettavissa: <https://thl.fi/documents/533963/5860112/COVID-19-epidemian+hybridistrategian+seuranta+%E2%80%93+tilanearvioraportti+14.4.2021.pdf/dbafac67-5dea-3ce6-bfd6-8e9e650cc164?t=1618469898721>.

merenkulun osalta. Varautuminen epidemian jatkumiseen on edelleen tärkeää, jotta yhteiskunnalle elintärkeiden toimintojen jatkuvuus voidaan turvata.

Tämä hallituksen esitys sisältää kolme säädösehdotusta lainsäädännön väliaikaisiksi muutoksiksi, joiden avulla on tarkoitus osaltaan vastata covid-19-epidemian aiheuttamiin haasteisiin liikenteen hallinnonalalla. Laivaväen pätevyysien voimassaoloaikoja, erivapauksien myöntämistä ja luotsauksen henkilölupia koskevat muutokset mahdollistavat meriliikenteen jatkuvuuden covid-19-epidemian aikana. Taksiliikenneluvan haltijoiden ja pienempien henkilöliikenneluvan haltijoiden ja henkilöliikennettä harjoittavien tavaraliikenneluvan haltijoiden varautumisvelvollisuuden väliaikaisella jatkamisella turvattaisiin liikennepalveluiden saatavuutta ja huolehdittaisiin matkustajien terveysturvallisuudesta sekä luottamuksen ylläpitämisestä covid-19-epidemian aikana. Lisäksi lain joukkoliikenteen muutosten ilmoittamista koskevasta ilmoitusajasta poikkeamista jatkettaisiin ja näin mahdollistettaisiin joukkoliikenteen joustavampi järjestäminen covid-19-epidemian aikana.

2 Valmistelu

Esitys on valmisteltu liikenne- ja viestintäministeriössä yhteistyössä Liikenne- ja viestintäviraston kanssa.

Luonnos hallituksen esityksestä on ollut kiireellisellä lausuntokierroksella 8.4.2021–12.4.2021. Lausuntoa pyydettiin keskeisimmiltä sidosryhmiltä ja ministeriöiltä sekä Ahvenanmaan maakunnan hallitukselta ja Ahvenanmaan valtionvirastolta, minkä lisäksi esitysluonnos oli vapaasti lausuttavana lausuntopalvelu.fi -verkkosivustolla.

Lausuntoja saatiin 15.

Lausunnot ja lausuntoyhteenvedot ovat ladattavissa valtioneuvoston Säädösvalmistelu ja kehittämissivustolla -verkkosivulta osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=LVM024:00/2021>.

3 Nykytila ja sen arviointi

3.1 Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta

Ennen aluksen ottamista käyttöön suomalaisena aluksena, on sille pääsääntöisesti vahvistettava miehitys. Asiasta säädetään laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetussa laissa (1687/2009). Lain 6 §:n mukaan Liikenne- ja viestintävirasto vahvistaa aluksen miehityksen ja antaa miehitystodistuksen, josta ilmenee aluksen vähimmäismiehitys sekä laivaväen kokoonpano ja tehtävien mukaiset pätevyysvaatimukset eri liikennealueilla tai pyyntialueilla.

Lain 13 § sisältää säännökset, joiden nojalla miehitystodistuksessa määrätystä pätevyydestä voidaan poiketa. Liikenne- ja viestintävirasto voi pakottavista syistä myöntää kansi- tai konepäällystön pätevyyskirjojen osalta laivanisännän kirjallisesta hakemuksesta erivapauden, jonka mukaan aluksella voi olla toimessa henkilö, jolla ei ole toimeen oikeuttavaa pätevyyttä. Edellytyksenä on, että henkilöllä on riittävä pätevyys toimen turvalliseksi hoitamiseksi. Liikenne- ja viestintävirasto voi myöntää erivapauden, jos menettely ei aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle eikä ympäristölle. Ennen erivapauden myöntämistä Liikenne- ja viestintäviraston on kuuluttava asianomaista valtakunnallista merenkulkualan työmarkkinajärjestöä. Erivapaus ei saa olla voimassa yli kuutta kuukautta kerrallaan.

Covid-19-epidemian aikana alusten katkeamaton liikennöinti voi vaarantua, jos laivaväen pätevyksiä ei päästä uusimaan. Covid-19-epidemiasta johtuvien poikkeuksellisten tilanteiden vuoksi voi olla tarpeen myöntää erivapauksia kansi- tai konepäällystön pätevyyskirjojen lisäksi myös aluksella vaadittavista lisäpätevyyksistä niin, että alusliikenteen jatkuvuus voitaisiin varmentaa. Lisäpätevyystodistukset liittyvät esimerkiksi alustyypikohtaisiin lisäpätevyysvaatimuksiin, kuten matalan leimahduspisteen polttoaineita käyttävien IGF-alusten lisäpätevyystodistuksiin. IGF-aluksia ja näihin vaadittavien lisäpätevyystodistuksen haltijoita on toistaiseksi vähän ja on mahdollista, että poikkeustilanteesta johtuen näistä henkilöistä voi tulla pulaa. Toistaiseksi lisäpätevyystodistuksia koskevia erivapauksia ei ole jouduttu myöntämään aiempien poikkeusten (ks. lait 406/2020 ja 228/2021) nojalla.

Keväällä 2020 säädettiin väliaikaisesti lailla 406/2020 mahdollisuudesta myöntää erivapaus lisäpätevyyskirjojen osalta (ks. HE 62/2020). Kyseisellä lailla lisätty 4 momentti on väliaikaisesti voimassa 1.6.2020–30.4.2021. Kyseisen muutoksen nojalla erivapauksia oli mahdollista hakea 31.10.2020 asti.

Covid-19-epidemian pitkittyessä laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annettuun lakiin oli tarpeen tehdä tätä väliaikaista säännöstä osittain vastaava uusi väliaikainen poikkeamismahdollisuus, jolla varauduttiin tautitilanteen jatkumiseen ja mahdolliseen huononemiseen kevään 2021 aikana. Uusi väliaikainen poikkeus on voimassa 29.3.2021–30.6.2021 (ks. laki 228/2021, HE 10/2021 vp). Kyseistä lakia koskevassa mietinnössään liikenne- ja viestintävaliokunta nosti esiin, että asiantuntijakuulemisen mukaan on syytä varautua myös siihen tilanteeseen, että merikuljetusten jatkuvuuden varmistavia toimenpiteitä on tarpeen jatkaa kuluvan vuoden kesäkuun 30. päivän jälkeenkin. Valiokunta kiinnitti huomiota siihen, että on pikaisesti selvitettävä tarve mahdolliselle määräajan pidentämiselle ja ryhdyttävä ajoissa toimiin väliaikaisen lainsäädännön jatkamiseksi (LiVM 5/2021 vp). Huhtikuussa 2021 tautitilanne jatkuu edelleen vakavana, eikä tilanteen arvioida merkittävästi paranevan ennen väestön laajamittaista rokotamista.

Merenkulkijoiden vähimmäiskoulutuksesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/106/EY 16 artikla koskee erivapauksien myöntämistä. Laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annettuun lakiin aiemmin tehtyjä ja nyt esitettävää muutosta erivapauksien myöntämisestä ei sisälly direktiiviin. Ehdotetussa erivapauden myöntämisessä ei kuitenkaan olisi kyse automaattisesti myönnettävästä erivapaudesta, vaan erivapaus myönnettäisiin hakemuksesta. Erivapauden myöntämiselle on asetettu tiukkoja ehtoja. Ehdotuksen ei siten arvioida olevan ristiriidassa unionilainsäädännön kanssa.

3.2 Laki liikenteen palveluista

3.2.1 Laivaväen pätevyyskirjat, lisäpätevyystodistukset ja kelpoisuustodistukset

Liikenteen palveluista annetun lain 109 §:ssä säädetään laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolosta ja uusimisesta sekä kelpoisuustodistusten voimassaoloajan väliaikaisesta pidentämisestä.

Pätevyyskirjat ja lisäpätevyystodistukset ovat voimassa määräajan tai toistaiseksi. Pätevyyskirjaa tai lisäpätevyystodistusta uusittaessa hakijan on esitettävä selvitys siitä, että hän on säilyttänyt ammattipätevyytensä. Merenkulkijoiden vähimmäiskoulutuksesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/106/EY artikla 12 koskee pätevyyskirjojen ja pätevyystodistusten uudistamista. Direktiiviin ei sisälly ehdotettua voimassaolon jatkoa, mutta ehdotusta vastaava käytäntö on käytössä jo laajasti muissa jäsenvaltioissa.

Kelpoisuustodistus on asiakirja, jolla ulkomaisen viranomaisen myöntämä päällystön pätevyyskirja tai säiliöaluspalveluun tarvittava lisäpätevyystodistus tunnustetaan. Kelpoisuustodistus on edellytys työskentelemiseksi Suomen lipun alla olevassa aluksessa liikenteen palveluista annetun lain 98 §:n 3 ja 4 momentin mukaisissa tapauksissa. Kelpoisuustodistus myönnetään aina siten, että sen päättymispäivämäärä on sama kuin ulkomaalaisen pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen päättymispäivämäärä. Jos pätevyyskirjan myöntänyt ulkomainen viranomaisen päättää jatkaa myöntämänsä pätevyyskirjan voimassaoloaikaa, tulee myös (Suomen viranomaisen myöntämän) kelpoisuustodistuksen voimassaoloaikaa – eli tunnustamista – jatkaa, jotta pätevyyskirjan tarkoittamaa toimea voi harjoittaa Suomessa. Useat valtiot ovat covid-19-epidemian aikana jatkaneet pätevyyskirjojen voimassaoloaikoja normaaleista poikkeavin menettelyin. Merenkulun jatkuvuuden turvaamiseksi on tärkeää varmistaa, että covid-19-epidemian aikana kelpoisuustodistuksen voimassaoloaikaa pidennetään joustavasti, nopeasti ja ilman suurta hallinnollista taakkaa vastaavasti, kuin pätevyyskirjan myöntänyt ulkomainen viranomaisen on pidentänyt pätevyyskirjan voimassaoloaikaa.

Liikenne- ja viestintävirasto vastaanottaa joka vuosi noin 5 000 uutta merenkulkuun liittyvää pätevyyttä tai pätevyyden uusintaa koskevaa hakemusta (luku ei sisällä meriradiopätevyyksiä koskevia hakemuksia). Välillä 30.6.2021–31.10.2021 vanhenee 342 pätevyyskirjaa, 611 lisäpätevyystodistusta ja 149 kelpoisuustodistusta.

Lisäpätevyudet ovat usein käytännössä välttämättömiä aluksella työskentelemiseksi. Covid-19-epidemian aiheuttamien erityistilanteiden vuoksi lisäpätevyyskirjojen uusiminen on vaikeutunut. Esteitä normaaleille uusimismenettelyille aiheuttavat esimerkiksi kokoontumisrajoitukset, joiden vuoksi kertauskurssien ryhmäkokoja on rajoitettu. Tämä aiheuttaa sen, että lisäpätevyystodistusten uusimisen edellytyksenä olevat kertauskurssit täyttyvät nopeasti, eikä kurssille pääsy ole aina mahdollista. Toisaalta kokoontumisrajoitusten mahdolliset tiukennukset voisivat aiheuttaa sen, että kertauskursseja tai kokeita ei voida järjestää ollenkaan. Ilman voimassaolevaa lisäpätevyyttä ei yleensä ole mahdollista työskennellä aluksella, vaikka itse pätevyyskirja olisi voimassa.

Kursseille tai kokeisiin ei välttämättä päästä osallistumaan myöskään esimerkiksi liikkumiseen liittyvien vaikeuksien tai karanteenivaatimusten takia. Valtioiden asettamat liikkumisrajoitukset ovat jo vaikeuttaneet merkittävästi miehistön liikkumista aluksen ja kotipaikan välillä. Suomalaisilla aluksilla käytetään muun muassa ruotsalaista henkilökuntaa, jotka ovat käyneet koulutuksensa Ahvenanmaalla. Lisäpätevyyskirjojen uusimista varten heidän tulisi matkustaa Suomeen. Liikenne- ja viestintävirasto on saanut yhteydenottoja merenkulkijoilta, jolla on ollut merkittäviä vaikeuksia päästä Suomeen osallistuakseen kertauskurssille. Lisäksi miehistönvaihtojen vaikeutuminen entisestään saattaa johtaa siihen, että merenkulkijat eivät pääse pois alukselta, vaikka pätevyyskirjat tai lisäpätevyys vanhenisivat.

Myös varsinaisten pätevyyskirjojen uusiminen voi vaikeutua, jos pätevyyden uusija ei esimerkiksi pysty toimittamaan tarvittavia asiakirjoja tai jo myönnettyä pätevyyskirjaa ei saada toimittettua alukselle.

Jos laivaväen pätevyyskirjoja ei päästä uusimaan, alusten liikennöintiin voi tulla katkoksia. Vaikeudet pätevyyskirjojen uudistamisessa voivat johtaa tilanteeseen, jossa ei ole saatavilla riittävästi voimassaolevan pätevyyden omaavaa miehistöä. Puutteet miehistön saatavuudessa vaarantavat tavara- ja rahtikuljetusten jatkuvuutta ja huoltovarmuutta. Suomen huoltovarmuus edellyttää erityisesti meriteitse kulkevan tavaraliikenteen toimivuutta, sillä Suomen tuonnista ja viennistä arviolta noin 80–90 prosenttia kulkee laivoilla.

HE 64/2021 vp

Vastaavia laivaväen pätevyyskiä koskevia voimassaoloajan pidennyksiä on jouduttu tekemään covid-19-epidemian aikana aiemminkin. Keväällä 2020 säädettiin väliaikaisesti lailla 407/2020 laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaoloaikojen jatkamisesta (ks. HE 62/2020). Kyseisellä lailla lisätty 109 a § on väliaikaisesti voimassa 1.6.2020–30.4.2021. Covid-19-epidemian pitkittyttyä tehtiin tätä väliaikaista säännöstä vastaava uusi väliaikainen poikkeamismahdollisuus, jolla varauduttiin tautitilanteen jatkumiseen kevään 2021 aikana. Muutos tuli voimaan 29.3.2021 ja se on voimassa 30.6.2021 asti (ks. laki 227/2021, HE 10/2021 vp). Kelpoisuustodistuksien voimassaoloaikaa koskeva väliaikainen muutos tuli voimaan 1.1.2021 ja on voimassa 30.6.2021 asti (ks. laki 1256/2020, HE 202/2020 vp).

Tautitilanteen edelleen jatkuessa vakavana, on lakiin tarve tehdä jälleen uudet aiempia osittain vastaavat poikkeamismahdollisuudet.

3.2.2 Laajennettu varautumisvelvollisuus covid-19-epidemian aikana

Liikenteen palveluista annetun lain 18 §:ssä säädetään henkilö- ja tavaraliikenneluvan haltijan varautumisvelvollisuudesta. Säännöksen mukaan henkilöliikenneluvan haltijan, jolla on liikennekäytössä enemmän kuin 15 linja-autoa, tai tavaraliikenneluvan haltijan, jolla on liikennekäytössä enemmän kuin 15 ajoneuvoa tai ajoneuvoyhdistelmää, jonka suurin sallittu kokonaisuus on yli 3 500 kiloa, on varauduttava normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin ja huolehdittava siitä, että yrityksen toiminta jatkuu mahdollisimman häiriöttömästi myös valmiuslaissa (1552/2011) tarkoitetuissa poikkeusoloissa ja normaaliolojen häiriötilanteissa.

Varautumisvelvollisuutta laajennettiin väliaikaisesti pienempiin toimijoihin 1.1.2021 voimaantulleella lakimuutoksella (ks. laki 1256/2020, HE 202/2020 vp ja EV 191/2020 vp). Lakiin lisätyn väliaikaisen 18 a §:n mukaan taksiliikenneluvan haltijan ja muun kuin 18 §:n 1 momentissa tarkoitettun henkilöliikenneluvan haltijan tai henkilöliikennettä harjoittavan tavaraliikenneluvan haltijan on varauduttava covid-19-taudin leviämisen ehkäisemiseen ja huolehdittava matkustajien terveyteen liittyvistä toimenpiteistä, jos covid-19-epidemian tilanne sitä edellyttää kansallisesti tai alueellisesti. Lain 18 a § on yhteydessä tartuntatautilain väliaikaisiin, covid-19-epidemian johdosta säädettyihin, 22.2.2021 voimaantulleisiin säännöksiin (etenkin 58 c, 58 e ja 58 h §) ja niiden soveltamiseen (ks. laki 147/2021 ja HE 245/2020 vp). Tartuntatautilain väliaikaiset säännökset ovat voimassa 30.6.2021 asti, kuten myös liikenteen palveluista annetun lain väliaikainen 18 a §. Mikäli tartuntatautilain väliaikaisten säännösten voimassaoloa päädytään jatkamaan, on myös liikenteen palveluista annetun lain 18 a §:n voimassaoloa tarpeen jatkaa. Esitysluonnoksen valmisteluvaiheessa liikenne- ja viestintäministeriöllä ei ollut vielä varmuutta tartuntatautilain säännösten mahdollisesta jatkosta, mutta liikenteen palveluista annetun lain 18 a § lisättiin luonnokseen varmuuden vuoksi jo ennalta. Tarvetta lain 18 a §:n voimassaolon jatkamiselle arvioitiin tarkemmin lausuntokierroksen aikana ja sen jälkeen. Koska sosiaali- ja terveysministeriössä valmistellaan tartuntatautilain väliaikaisten säännösten voimassaolon jatkamista, on esitysluonnokseen jo ennalta sisällytetty 18 a § jätetty esitykseen.

3.2.3 Aikataulu- ja reittitiedoista ilmoittaminen covid-19-epidemian aikana

Liikenteen palveluista annetun lain 179 §:n 2 momentissa säädetään henkilöliikenteen kuljetuspalvelun tarjoajan velvollisuudesta ilmoittaa säännöllisesti tarjottavan palvelun aloittamisesta, lopettamisesta ja olennaisista muutoksista viimeistään 60 päivää ennen suunnitelman toteuttamista Liikenne- ja viestintävirastolle. Olennaiset muutokset voivat olla muutoksia esimerkiksi suunnitelluissa aikatauluissa, reiteissä tai pysäkeissä (HE 161/2016 vp). Tiedot on toimitettava maksutta. Koska sama tieto on toimitettava viranomaiselle vain kerran, ei tietoja tarvitse toimittaa siinä tapauksessa, että ne ovat saatavilla 154 §:n mukaisista rajapinnoista. Jos Liikenne- ja viestintävirasto mainitun pykälän 2 momentin mukaisesti järjestää tietopalvelun hankkimalla

sen Liikenteenohjausyhtiö Fintraffic Oy:ltä, ilmoitus on tehtävä suoraan Liikenteenohjausyhtiö Fintraffic Oy:lle.

Covid-19-epidemiasta johtuen 60 päivän ilmoitusvelvollisuudesta on väliaikaisesti poikettu ja ilmoitus on tullut tehdä viimeistään viisi päivää ennen suunnitelman toteuttamista (ks. laki 1256/2020 ja HE 202/2020 vp, laki 198/2021 ja HE 263/2020 vp sekä laki 407/2020 ja HE 62/2020 vp). Lain 179 a §:ssä säädetty väliaikainen poikkeus on voimassa 30.6.2021 asti.

Koska joukkoliikenteen käyttöaste on covid-19-epidemian johdosta alhainen ja erilaisia rajoitustoimenpiteitä, muun muassa matkustajamäärien rajoittaminen, on otettu käyttöön epidemian jatkuessa, on joukkoliikenteen joustavamman järjestämisen mahdollistaminen yhä tärkeää. Joukkoliikenteen joustavamman järjestämisen mahdollistaminen on tärkeää myös siksi, että matkustajien palaaminen joukkoliikenteeseen voi olla hidasta ja toiminnan palautuminen viedä aikaa, vaikka epidemiatilanne alkaisi helpottaa. Muuttuneesta aikataulusta tai reitistä ilmoittaminen viisi päivää ennen muutoksen voimaantuloa on siten edelleen tarpeen. Tämä edellyttää väliaikaista poikkeamista lain 179 §:n 2 momentin mukaisesta henkilöliikenteen kuljetuspalvelun tarjoajan veloitteesta ilmoittaa mahdollisista aikataulumuutoksista viimeistään 60 päivää etukäteen.

3.3 Luotsauslaki

Alusten velvollisuudesta käyttää luotsia, samoin kuin luotsin ohjauskirjasta, linjaluotsinkirjasta ja luotsinkäyttövelvollisuudesta annettavan erivapauden myöntämisen, uudistamisen sekä peruuttamisen perusteista säädetään luotsauslaissa (940/2003).

Luotsin ohjauskirja: Luotsilla on oikeus luotsata niillä väylillä, joihin hän on Liikenne- ja viestintäviraston myöntämällä ohjauskirjalla saanut luotsausoikeuden. Luotsin ohjauskirjan myöntämisen yksi edellytys on todistus koeluotsauksesta sillä väylällä, jolle luotsin ohjauskirjaa haetaan. Ohjauskirja myönnetään enintään viideksi vuodeksi, ja se voidaan hakemuksesta uudistaa. Luotsin ohjauskirjan uudistamisen edellytyksenä on, että luotsi osoittaa ylläpitäneensä ammattitaitoaan ja säilyttäneensä väylätuntemuksensa ja että hänellä on sellainen terveys ja kunto, joka vaaditaan kauppalaivustuksessa kansipalveluksessa olevalta.

Luotsin ohjauskirjoja myönnetään valtionyhtiö Finnpiilot Pilotage Oy:n (jäljempänä Finnpiilot) luotsille. Arvioiden mukaan noin 35 prosenttia Suomen laivaliikenteestä tulee Suomen satamiin Finnpiilotin luotsien avustamana.

Linjaluotsinkirja: Liikenne- ja viestintävirasto voi hakemuksesta myöntää väylä- ja aluskohtaisen linjaluotsinkirjan aluksen päällikölle tai perämiehelle, joka osoittaa tuntevansa aluksen käyttämän väylän. Myös linjaluotsinkirjan myöntämisen yhtenä edellytyksenä on se, että hakijalla on todistus koeluotsauksesta sillä väylällä, jolle linjaluotsinkirjaa haetaan. Linjaluotsinkirja myönnetään enintään viideksi vuodeksi, ja se voidaan hakemuksesta uudistaa. Linjaluotsinkirjan uudistamisen edellytyksenä on, että kirjan haltija osoittaa ylläpitäneensä ammattitaitoaan ja säilyttäneensä väylätuntemuksensa.

Linjaluotsinkirja on pääasiassa Suomeen säännöllisesti liikennöivien isoimpien alusten päälliköillä ja perämiehillä, jotka ovat Suomen Itämeren liikenteessä toimivien varustamoiden, kuten Finnlines Oy:n, Tallink Silja Oy:n, Viking Line Oy:n, Eckerö Line Oy:n, Wallenius Sol Ab:n ja ESL Oy:n, palveluksessa.

Erivapaus: Liikenne- ja viestintävirasto voi hakemuksesta myöntää kokonsa puolesta luotsinkäyttövelvollisen aluksen, alusyhdistelmän tai hinausyhdistelmän päällikölle tai perämiehelle

aluskohtaisen erivapauden velvollisuudesta käyttää luotsia, jos aluksen bruttovetoisuus on alle 3 700. Erivapaus voidaan myöntää joko yksittäiselle tai useammalle luotsattavaksi määritetyille väylälle tai kaikille väylille jollakin rajatulla vesialueella. Erivapauden myöntämisen edellytyksenä on, että hakija täyttää tietyt kokemusta, pätevyyttä ja terveyttä koskevat vaatimukset. Lisäksi erivapauden myöntämisen edellytyksenä on, ettei alusturvallisuus tai ympäristö vaarannu. Erivapautteen voidaan myös liittää ehtoja, jotka koskevat aluksen vahtijärjestelyjä tai päällystön kokemusta aluksen navigoinnissa.

Erivapaus voidaan myöntää enintään viideksi vuodeksi ja se voidaan hakemuksesta uudistaa, jos hakija osoittaa ylläpitäneensä ammattitaitoaan, säilyttäneensä väylätuntemuksensa ja erivapauden saamisen muut edellytykset ovat edelleen olemassa.

Erivapautta hyödyntävät lähtökohtaisesti sellaiset pienemmät alukset, jotka liikennöivät Suomeen säännöllisesti. Tällaisia aluksia on liikenteessä noin 26.

Kaikki Suomen kauppamerenkulun pääväylät on määritelty luotsattaviksi ja lähtökohtaisesti kaikki Suomeen liikennöivät kauppa-alukset ovat luotsinkäyttövelvollisia. Covid-19-epidemian aikana alusten katkeamaton liikennöinti voi vaarantua, jos luotsin ohjauskirjoja, linjaluotsinkirjoja ja erivapauksia (jäljempänä luotsauksen henkilöluvat) ei päästä uusimaan eikä esimerkiksi koulutusta tai koeluotsausta voida järjestää siten kuin laki edellyttää. Mahdollisista liikkumisrajoituksista johtuen luotsauskirjojen uusimisen edellytyksiä ei välttämättä pystytä täyttämään, sillä esimerkiksi simulaattoriajo ja kirjallinen koe on suoritettava suomalaisessa oppilaitoksessa.

Hyväksytysti suoritettu koeluotsaus on yksi luotsin ohjauskirjan ja linjaluotsinkirjan myöntämisen edellytyksistä. Koeluotsauksessa luotsin ohjauskirjan tai linjaluotsinkirjan hakijan on osoitettava käytännössä kykenevänsä turvallisesti luotsaamaan, navigoimaan ja käsittelemään alusta hakemuksen kohteena olevalla väylällä sekä pystyvänsä toimimaan vuorovaikutuksessa aluksen komentosiltahenkilöstön, muun liikenteen ja alusliikennepalvelun kanssa sekä omaavansa riittävän paikallistuntemuksen. Koeluotsauksen ottaa vastaan Liikenne- ja viestintäviraston palveluksessa oleva, viraston tehtävään nimeämä virkamies, jolla on merikapteeninkirja ja joka on perehtynyt luotsausasioihin. Koeluotsauksessa on oltava läsnä myös aluksen päällikkö ja, jos aluksen päälliköllä ei ole linjaluotsinkirjaa, myös kokenut luotsi, jolla on ohjauskirja kyseiselle väylälle. Luotsin ohjauskirjan saamiseen liittyvässä koeluotsauksessa on aina oltava läsnä kokenut luotsi, jolla on ohjauskirja kyseiselle väylälle.

Koeluotsaukset on covid-19-epidemian aikana pääsääntöisesti pystytty suorittamaan. Koeluotsauksen suorittaminen voi kuitenkin covid-19-epidemian aikana tulla mahdottomaksi, jos infektioriskin minimoimiseksi alukset kieltäytyvät ottamasta ylimääräisiä henkilöitä alukselle. Tällöin koeluotsauksen suorittamisen kannalta tarvittavat henkilöt, kuten esimerkiksi koeluotsauksen vastaanottaja, eivät välttämättä pääse alukselle, eikä koeluotsausta voida toteuttaa. Vaikka alukset ovat tietyin edellytyksin luotsinkäyttövelvollisia, niillä ei ole velvollisuutta ottaa alukselle koeluotsauksen vastaanottajia.

Vaikeudet koeluotsauksen suorittamisessa tai luotsauksen henkilölupien uudistamisessa voivat johtaa tilanteeseen, jossa pätevistä luotseista tai linjaluotsinkirjan haltijoista on pulaa. Puutteet pätevien luotsien saatavuudessa vaarantavat tavara- ja rahtikuljetusten jatkuvuutta ja huoltovarmuutta. Suomen huoltovarmuus edellyttää erityisesti meriteitse kulkevan tavaraliikenteen toimivuutta, sillä Suomen tuonnista ja viennistä arviolta noin 80–90 prosenttia kulkee laivoilla.

Keväällä 2020 säädettiin väliaikaisesti lailla 408/2020 luotsauksen henkilölupien voimassaoloaikojen pidennyksestä sekä koeluotsausvaatimuksesta poikkeamisesta (ks. HE 62/2020). Covid-19-epidemian pitkittyessä luotsauslakiin oli tarpeen tehdä näitä väliaikaisia säännöksiä osittain

vastaavia uusia väliaikaisia poikkeamismahdollisuuksia, joilla varauduttiin tautitilanteen jatkumiseen ja mahdolliseen huononemiseen kevään 2021 aikana (ks. laki 199/2021, HE 263/2020 vp). Lakimuutos 199/2021 on voimassa 12.03.2021–30.06.2021. Huhtikuussa 2021 tautitilanne vaikuttaa edellyttävän jälleen poikkeusten voimassaoloajan pidentämistä, jotta luotsaustoiminnan jatkuminen ja Suomelle kriittisen rahtiliikenteen katkeamattomuus voidaan varmistaa.

Luotsauslaki on täysin kansallista lainsäädäntöä, eikä siitä ole unionilainsäädäntöä.

4 Tavoitteet

4.1 Epidemian jatkumiseen varautuminen

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tilannearvioraportin mukaan valtakunnallinen epidemiatilanne on heikentynyt merkittävästi helmikuun 2021 puolestavälistä alkaen. Huhtikuun 2021 puolivälissä on kuitenkin havaittavissa, että uusien covid-19-tapausten määrä on kääntynyt edeltävien neljän viikon aikana selvästi laskuun. Tätä pidetään hyvänä merkinä siitä, että Suomessa epidemia on toistaiseksi rauhoittumaan päin. Tartuntoja todetaan kuitenkin edelleen niin paljon, että tilanne voi jälleen heiketä nopeastikin. Epidemiatilannetta luonnehtivat suuret alueelliset erot tilanteen ollessa edelleen vaikein maan etelä- ja lounaisosissa.²

Vaikka epidemiatilanne vaikuttaa Suomessa parantuneen, vielä ei ole takeita siitä onko myönteinen suuntaus pysyvä. Tilanteen kehittymistä kesän 2021 aikana ei vielä osata arvioida tarkasti. Lisäksi globaalin pandemiatilanteen kehittyminen vaikuttaa myös Suomeen, erityisesti merenkulun osalta. Varautuminen epidemian jatkumiseen on edelleen tärkeää, jotta yhteiskunnalle elintärkeiden toimintojen jatkuvuus voidaan turvata.

Esitys liittyy covid-19-epidemian aiheuttamien poikkeuksellisten tilanteiden jatkumiseen kesän 2021 aikana. Erityisesti tavoitteena on turvata merenkulun jatkuvuus ja toimivuus sekä mahdollistaa joustavat julkisen liikenteen järjestelyt.

4.2 Laivaväen pätevyudet ja luotsauksen henkilöluvat

Esityksen tavoitteena on varmistaa merikuljetusten katkeamattomuus covid-19-epidemian aikana. Laivaväen pätevyyskirjojen, lisäpätevyystodistusten ja kelpoisuustodistusten voimassaoloajan pidentäminen sekä mahdollisuus saada erivapaus aluksella vaadittavasta lisäpätevydestä mahdollistaisivat laivaväen työskentelyn jatkumisen covid-19-epidemian aiheuttamissa poikkeuksellisissa tilanteissa. Myös luotsauksen henkilölupia koskevilla muutoksilla edistettäisiin alan työllisyyttä ja elinkeinotoimintaa epidemian aikana. Muutokset myös turvaavat laivaliikenteen katkeamattomuutta. Lisäksi tavoitteena on turvata alan toimijoiden terveysturvallisuutta sekä vähentää ihmisten tarvetta liikkua covid-19-epidemian aikana ja siten hidastaa epidemian leviämistä.

Ehdotettavat väliaikaiset poikkeukset ovat tarpeen ottaen erityisesti huomioon merenkulkualan kansainvälisyys. Meriliikenteen toimivuus on vahvasti sidoksissa sekä Suomen että muiden valtioiden asettamiin liikkumisrajoituksiin. Vaikka epidemiatilanne paransi Suomessa, heijastuu

² Covid-19-epidemian hybridistrategian seuranta -tilannearvioraportti 14.4.2021. Luettavissa: <https://thl.fi/documents/533963/5860112/COVID-19-epidemian+hybridistrategian+seuranta+%E2%80%93+tilannearvioraportti+14.4.2021.pdf/dbafac67-5dea-3ce6-bfd6-8e9e650cc164?t=1618469898721>.

muun maailman vakava epidemiatilanne myös Suomen merenkulkuala. Suomalaisia merenkulkijoita palvelee myös ulkomaalaisilla aluksilla, joten kansainvälisillä toimilla on merkitystä muun muassa miehistönvaihtokysymyksiin. Samoin suomalaisten alusten miehistönvaihtoihin vaikuttavat muiden maiden toimenpiteet. Lisäksi ulkomaisilla merenkulkijoilla tai ulkomailla asuvilla suomalaisilla merenkulkijoilla on suomalaisia pätevyyskysymyksiä, joiden uusiminen normaalisti edellyttäisi matkustamista Suomeen.

Ehdotettavat poikkeamismahdollisuudet olisivat väliaikaisia. Tämän hetken tautitilanteen kehittymisestä esitetyn arvion mukaan poikkeuksellinen tilanne voi jatkua myös kesän 2021 yli ja siksi määräaika on syytä säätää tarpeeksi pitkälle. Ehdotettavat väliaikaiset muutokset olisivat voimassa 31.10.2021 asti. Ehdotusten nojalla myönnetty erivapaudet, luotsauksen henkilöluvat sekä pätevyyskysymyksiä ja luotsauksen henkilölupien voimassaolon pidennykset olisivat voimassa enintään 30.4.2022 asti.

4.3 Laajennettu varautumisvelvollisuus covid-19-epidemian aikana

Laajennettua varautumisvelvollisuutta koskevan säännöksen voimassaolon väliaikaisen jatkamisen tavoitteena on varmistaa liikenneluvan haltijoiden varautuminen myös kesäkuun 2021 jälkeen, sillä tämän hetken tautitilanteen kehittymisestä esitetyn arvion mukaan poikkeuksellinen tilanne voi jatkua kesän 2021 yli. Lisäksi säännöksen voimassaolon väliaikaisella jatkamisella turvattaisiin liikennepalveluiden saatavuutta ja huolehdittaisiin matkustajien terveysturvallisuudesta sekä luottamuksen ylläpitämisestä yhdessä tartuntatautilain väliaikaisen 58 c, 58 e ja 58 h §:n kanssa.

Laajennettua varautumisvelvollisuutta koskevan säännöksen voimassaoloa jatkettaisiin väliaikaisesti. Koska liikenteen palveluista annetun lain 18 a §:n laajennettu varautumisvelvollisuus on yhteydessä tartuntatautilain väliaikaisiin säännöksiin ja niiden soveltamiseen, tulisi varautumisvelvoitteen väliaikaisen voimassaolon jatkamisen olla linjassa tartuntatautilain säännösten mahdollisen voimassaolon jatkamisen kanssa. Koska covid-19-epidemiatilanne voi esitysluonnoksen valmistelun aikaisen arvion mukaan jatkua kesän yli, ehdotetaan väliaikaisen varautumisvelvoitteen voimassaoloa jatkettavan 31.10.2021 asti.

4.4 Aikataulu- ja reittitiedoista ilmoittaminen covid-19-epidemian aikana

Esityksen tavoitteena on mahdollistaa joustavat julkisen liikenteen järjestelyt covid-19-epidemian aikana. Aikataulu- ja reittitiedoista ilmoittamista covid-19-epidemian aikana koskevan säännöksen voimassaolon väliaikaisella jatkamisella mahdollistettaisiin joukkoliikenteen joustavampi järjestäminen myös kesäkuun 2021 jälkeen, sillä tämän hetken tautitilanteen kehittymisestä esitetyn arvion mukaan poikkeuksellinen tilanne voi jatkua kesän 2021 yli. Vaikka epidemiatilanne alkaisi helpottaa, voi matkustajien palaaminen olla hidasta ja toiminnan palautuminen viedä aikaa, joten joukkoliikenteen järjestämistä on tarpeen joustavoittaa myös tästä syystä. Lyhyempi ilmoitusaika mahdollistaa liikennöitsijöille muun muassa aikataulu- ja reitti-muutokset sekä vuorojen perumisen ja aloittamisen nopeammassa aikataulussa covid-19-epidemian aikana. Koska covid-19-epidemiatilanne voi esitysluonnoksen valmistelun aikaisen arvion mukaan jatkua kesän yli, ehdotetaan väliaikaisen poikkeuksen voimassaoloa jatkettavan 31.10.2021 asti.

5 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

5.1 Keskeiset ehdotukset

5.1.1 Ehdotusten tausta

Tämä hallituksen esitys pitää sisällään merenkulkijoiden pätevyyskiä sekä julkista liikennettä koskevia väliaikaisia poikkeuksia. Ehdotusten tarkoituksena on turvata merenkulun jatkuvuus ja toimivuus sekä mahdollistaa joustavat julkisen liikenteen järjestelyt epidemian aiheuttamien poikkeuksellisten olosuhteiden jatkuessa sekä normaaliin tilanteeseen siirtymisen aikana.

Laivaväen pätevyyskirjoja ja lisäpätevyystodistuksia sekä erivapauksien myöntämistä koskevat ehdotukset (liikenteen palveluista annetun lain 109 a § sekä laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n 4 mom.) ovat muotoilultaan samanlaiset, kuin aiemmat, 30.6.2021 asti voimassa olevat poikkeamissäännökset (ks. lait 227/2021 ja 228/2021 sekä HE 10/2021 vp). Vaikka ehdotettujen pykälien sanamuoto säilyy ennallaan, siirryttäessä vähitellen kohti epidemian jälkeistä aikaa ovat ehdotusten perusteet kuitenkin osittain aiemmasta eroavat. Aiempien poikkeusten keskeisenä perusteena on ollut pätevyyskiä normaaliin uudistamiseen liittyvät vaikeudet, jotka ovat johtuneet ennen kaikkea liikkumista ja kokoontumista koskevista Suomen ja muiden valtioiden asettamista rajoituksista, jolloin esimerkiksi kurssitoimintaa ei ole voitu tarjota. Epidemiatilanteen kehittymistä on vaikea arvioida. Vaikka epidemiatilanne kesän 2021 aikana helpottuisi olennaisesti, olisi tarve pätevyyskiä voimassaoloajan pidentämiselle ja mahdollisuudelle myöntää erivapauksia kuitenkin edelleen olemassa, koska on todennäköistä, että kevästä 2020 asti patoutunutta kurssitarvetta ei saada kokonaan purettua kesän ja syksyn 2021 aikana. On myös mahdollista, että lähiopetusta ja -kontaktia vaativiin kursseihin kohdistuu myös kesän ja syksyn aikana poikkeusjärjestelyjä, kuten rajattuja kurssikokoja. Mahdolliset alueelliset tautihuiput tai muut altistumiset voivat myös johtaa ennakoimattomiin kurssien peruuntumisiin.

Ehdotuksen taustalla vaikuttavat edelleen myös osin myös samat vaikuttimet kuin aiempien vastaavien poikkeussäädösten. Covid-19-epidemian vuoksi laivaväen pätevyystodistusten uudempiin liittyvä kurssitarjonta on ollut jo yli vuoden ajan rajallista esimerkiksi kokoontumisrajoitusten vuoksi. Lisäksi mahdollisuus osallistua kurseille on ollut rajattua eri valtioiden asettamien kokoontumista ja liikkumista koskevien rajoitusten, kuten muun muassa karanteenivaatimusten, vuoksi. Suomalaisia merenkulkijoita palvelee myös ulkomaalaisilla aluksilla, joten kansainvälisillä toimilla on merkitystä muun muassa miehistönvaihtokysymyksiin. Samoin suomalaisten alusten miehistönvaihtoihin vaikuttavat muiden maiden toimenpiteet. Lisäksi ulkomaisilla merenkulkijoilla tai ulkomailla asuvilla suomalaisilla merenkulkijoilla on suomalaisia pätevyyskiä, joiden uusiminen normaalisti edellyttäisi matkustamista Suomeen.

Merenkulkuala on vahvasti kansainvälinen, joten muun maailman epidemiatilanne ja muiden valtioiden omaksumat rajoitustoimenpiteet heijastuvat alan toimintaan myös Suomessa. Kokonaisuudessaan eri tekijöiden vaikutuksia tilanteen helpottumiseen on vaikeaa ennakolta arvioida, mutta on todennäköistä, että kaikki pätevyystodistuksia uusivat merenkulkijat eivät kykene käymään tarvittavia täydennyskoulutuksia nykyisen lainsäädännön (ks. laki 227/2021 ja HE 10/2021 vp) mukaisesti. Näin ollen ehdotuksen mukainen siirtymäjakso nähdään tarpeelliseksi sen varmistamiseksi, että normaaleihin uudistamismenettelyihin päästään mahdollisimman joustavasti ja sujuvasti. Näin pyritään turvaamaan merikuljetusten häiriötön toiminta myös epidemian loppuvaiheessa.

Kelpoisuustodistuksien voimassaoloajan pidennystä (liikenteen palveluista annetun lain 109 §:n 4 mom.) on aiemmin perusteltu keskeisesti merenkulun jatkuvuuden ja merenkulkuelinkeinon katkeamattoman toiminnan turvaamisella (ks. laki 1256/2020 ja HE 202/2020 vp). Samoin nyt ehdotettavalla pidennyksellä pyritään turvaamaan laivaväen työllisyyttä, merenkulkuun liittyvien elinkeinojen harjoittamista sekä meriliikenteen jatkuvuutta covid-19-epidemian aikana. Merenkulkualan korostuneesta kansainvälisyydestä johtuu, että vaikka epidemiatilanne Suomessa olennaisesti parantuisi kesän 2021 aikana, voi epidemia jatkua edelleen siinä määrin vakava muualla maailmassa, että muiden valtioiden viranomaiset joutuvat pidentämään myöntämiensä pätevyyksien voimassaoloaikoja. Tällaisessa tilanteessa on tarkoituksenmukaista, että pätevyiden tunnistamista osoittavan kelpoisuustodistuksen voimassaoloaika pidentyy vastaavasti.

Luotsauksen henkilölupien pidentämisen (luotsauslain 21 b §) osalta ehdotettavien väliaikaisten poikkeusten osalta tavoitteena on ollut, ja on edelleen, varmistaa riittävä varautuminen covid-19-epidemian aiheuttamiin poikkeuksellisiin tilanteisiin. Vaikka epidemiatilanne helpottuisi kesän 2021 aikana, riski taudin saamiselle ja epidemian uudelleen pahenemiselle on silti olemassa. Luotsauksen henkilölupien haltijoita on määrällisesti suhteellisen vähän, joten muutamakin tartunta tai altistuminen voi vaikuttaa olennaisesti meriliikenteen jatkuvuuteen tietyllä luotsausalueella. Esimerkiksi yksittäinen tartunta tai altistuminen voivat vaikuttaa tietyn luotsiaseman miehitykseen ja toimintakykyyn. Etenkin liikenteen vähitellen jälleen lisääntyessä on tärkeä varmistaa, että luotsiasemien miehitykseen voidaan tarvittaessa reagoida nopeasti. Ehdotusten tavoitteena on siten edelleen turvata laivaliikenteen jatkuvuus antamalla viranomaiselle mahdollisuus reagoida epidemian mahdollisesti aiheuttamiin alueellisiin ongelmatilanteisiin joustavasti. Todettakoon myös, että vaikka luotsauslaki sinänsä tunnistaa mahdollisuuden alusten etäluotsaukseen, mikä vähentäisi riskiä myös epidemialle altistumiseen, ei etäluotsausta ole tois-taiseksi mahdollista suorittaa, sillä aluksilla ei ole etäluotsauksen edellyttämiä laitteistoja.

Laajennettua varautumisvelvollisuutta covid-19-epidemian aikana koskeva ehdotus on samansisältöinen kuin 30.6.2021 asti voimassa oleva liikenteen palveluista annetun lain 18 a § (ks. laki 1256/2020 ja HE 202/2020). Voimassa olevan säännöksen tarkoituksena oli turvata erityisesti liikennepalveluiden saatavuutta ja matkustajien terveyttä. Tartuntatautilain väliaikainen 58 e § on tullut voimaan 22.2.2021 (ks. laki 147/2021 ja HE 245/2020 vp). Se edellyttää, että myös 18 a §:ssä tarkoitettujen toimijoiden on huolehdittava siitä, että 1) liikennevälineen matkustajien käyttöön tarkoitetut tilat ja pinnat puhdistetaan säännöllisesti ja puhdistamista tehostetaan sen lisäksi, mitä muualla kyseisen toiminnan osalta puhdistamisesta säädetään riittävän hygieniatason saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi sekä siitä, että muita vastaavia tartuntojen leviämistä estäviä käytänteitä noudatetaan; ja 2) matkustajille tarjotaan mahdollisuus riittävän hygieniatason ylläpitämiseen liikennevälineessä sekä annetaan riittävän etäisyyden ylläpitämistä, käsien puhdistamista, kasvosuojusten käyttämistä ja muita vastaavia tartuntojen leviämistä estäviä käytänteitä liikennevälineessä koskevat toimintaohjeet. Liikenteen palveluista annetun lain 18 a §:ssä tarkoitettujen toimijoiden on suunnitelmassa dokumentoitava, miten he toteuttavat nämä tartuntatautilain asettamat velvoitteet.

Koska voimassa olevalla säännöksellä ja sen soveltamisella on yhteys tartuntatautilain väliaikaisten 58 c, 58 e ja 58 h §:en soveltamiseen ja sosiaali- ja terveysministeriössä valmistellaan tartuntatautilain väliaikaisten säännösten voimassaolon jatkamista, on tarpeen, että myös 18 a §:n voimassaoloa jatketaan.

Aikataulu- ja reittitiedoista ilmoittamista covid-19-epidemian aikana koskeva ehdotus on sisällöltään samanlainen kuin 30.6.2021 asti voimassa oleva liikenteen palveluista annetun lain 179 a § (ks. laki 1256/2020 ja HE 202/2020 vp sekä laki 198/2021 ja HE 263/2020 vp). Lisäyseh-dotuksen sisältö vastaa, yhtä kielellistä korjausta lukuun ottamatta, voimassa olevan säännöksen

sisältöä, sillä ehdotuksella on tarkoitus jatkaa voimassa olevan 179 a §:n voimassaoloa väliaikaisesti. Lain 179 a §:ää lähes vastaava väliaikainen säännös lyhyemmästä ilmoitusajasta sisältyi aiemmin lain 179 §:ään (ks. laki 407/2020 ja HE 62/2020 vp). Vaikka ehdotuksen ja nyt voimassa olevan säännöksen sisällöt ovat toisiaan vastaavat, on syytä huomioda, että perusteet ehdotuksen taustalla ovat osittain erilaiset kuin voimassa olevan säännöksen osalta aiemmin kirjatut perusteet. Perusteiden eroavaisuuksien taustalla on covid-19-epidemiatilanteen kehittyminen.

Aiemmin perusteiden keskiössä oli erityisesti joustavamman joukkoliikenteen järjestämisen mahdollistaminen covid-19-epidemian aikana. Joustavamman joukkoliikenteen järjestämisen mahdollistaminen on edelleen tärkeää, sillä covid-19-epidemian kehitystä on vaikea ennakoida. Edellä todetusti covid-19-epidemiatilanteen on kuitenkin arvioitu mahdollisesti helpottuvan kevään ja kesän aikana, ja siten myös perusteet ehdotuksen taustalla ovat osittain muuttuneet. Vaikka epidemiatilanne helpottaisi, on todennäköistä, että joukkoliikenteen palautuminen normaaliin, epidemiaa edeltävään toimintaan vie aikansa. Joukkoliikenteen palautumisen lisäksi on mahdollista, että matkustajamäärät pysyvät toistaiseksi matalina ja matkustajien palaaminen joukkoliikenteen pariin voi tapahtua hiljalleen. Joukkoliikenteen ja matkustajamäärien palautumiseen sekä julkisen liikenteen suosioon vaikuttaa todennäköisesti myös oman auton omistamisen lisääntyminen ja esimerkiksi ympäristöystävällisten autojen määrän lisääntyminen. Kehitystä on vaikea ennakoida, mutta on mahdollista, että aiemmin joukkoliikennettä käyttäneet matkustajat ovat siirtyneet covid-19-epidemian johdosta enenevässä määrin yksityisautoiluun. Näin ollen on tärkeää, että joukkoliikenteen joustava järjestäminen mahdollistetaan väliaikaisesti myös 30.6.2021 jälkeen, vaikka kansallinen epidemiatilanne helpottaisikin.

5.1.2 Merenkulun pätevyyskiä koskevat ehdotukset

Laivaväen pätevyyskiä ja luotsauksen henkilölupia koskevilla muutoksilla mahdollistettaisiin vastaavat poikkeamiset, joista on säädetty jo aiemmin (ks. lait 406/2020, 407/2020, 408/2020 ja HE 62/2020 vp; laki 1256/2020 ja HE 202/2020 vp; laki 199/2021 ja HE 263/2020; sekä lait 227/2021 ja 228/2021 ja HE 10/2021 vp).

Laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaoloaikoja ehdotetaan uudelleen pidennettäväksi kuudella kuukaudella, jos pätevyys vanhenee 1.7.2021–31.10.2021 välillä. Pidentystä ei tarvitsisi erikseen hakea ja pidennysmahdollisuus koskisi myös aiemmin pidennettyjä pätevyyskiä, jos ne vanhenevat kyseisenä ajanjaksona. Lisäksi Liikenne- ja viestintäviraston mahdollisuutta myöntää *erivapauksia* myös liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 98 §:ssä tarkoitettujen lisäpätevyystodistuksien osalta covid-19-epidemiaan liittyvän häiriötilanteen tai muiden pakottavien syiden vuoksi ehdotetaan pidennettäväksi. Myös *laivaväen kelpoisuustodistusten voimassaoloaikoja* ehdotetaan pidennettäväksi, jos ulkomainen viranomaisen on pidentänyt sen pätevyyden, jonka tunnustamista kelpoisuustodistus koskee, voimassaoloaika. Kelpoisuustodistuksen voimassaoloaika vastaisi siten tunnustettavan pätevyyden voimassaoloaika, kuitenkin niin, että kelpoisuustodistus voisi olla voimassa enintään 30.4.2022 asti.

Luotsauslakiin ehdotetaan muutosta, jolla annetaan Liikenne- ja viestintävirastolle väliaikaisesti mahdollisuus pidentää luotsauksen henkilölupien voimassaoloaikoja kuudella kuukaudella. Lisäksi Liikenne- ja viestintävirasto voisi myöntää uusia kuusi kuukautta voimassa olevia luotsin ohjauskirjoja ja linjaluotsinkirjoja ilman koeluotsausvaatimuksen täyttämistä. Poikkeaminen normaaleista uudistamis- ja hakuvaatimuksista ei olisi automaattista, vaan vaatisi viranomaisen tapauskohtaista harkintaa. Harkinnassa otettaisiin huomioon muun muassa menettelyn välttämättömyys merenkulun jatkuvuuden turvaamiseksi sekä merenkulun turvallisuuden varmistaminen.

HE 64/2021 vp

Laivaliikenteen jatkuvuuden turvaamiseksi sekä terveysturvallisuuden edistämiseksi covid-19-epidemian aikana on tärkeää, että väliaikaiset poikkeukset olisivat voimassa epidemiatilanteen edellyttämän ajan. Huhtikuussa 2021 covid-19-epidemiatilanne vaikuttaa edellyttävän, että ehdotettavat muutokset olisivat voimassa ainakin 31.10.2021 asti.

Riittävän pitkää aikaa on vaikea ennakoita, sillä tautitilanne vaihtelee suuresti. Covid-19-virus on lisäksi kehittänyt muunnoksia, joista ainakin osa vaikuttaa tarttuvan aiempaa virusmuotoa helpommin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen arvion mukaan epidemian kiihtymisen riski on kasvanut muita virustyyppinä nopeammin leviävän brittivariantin takia.

5.1.3 Laajennettua varautumisvelvollisuutta covid-19-epidemian aikana koskeva ehdotus

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että laajennettua varautumisvelvollisuutta covid-19-epidemian aikana koskevan säännöksen (liikenteen palveluista annetun lain 18 a §, ks. laki 1256/2020 vp ja HE 202/2020 vp) voimassaoloa jatkettaisiin väliaikaisesti covid-19-epidemian jatkuessa. Koska nykyinen, väliaikainen säännös on voimassa 30.6.2021 asti, ehdotetaan liikenteen palveluista annettuun lakiin lisättävän uusi väliaikainen 18 a §, joka olisi voimassa 1.7.2021 alkaen. Esitysluonnoksen valmistelun aikana ja covid-19-epidemiatilanteen kehitystä koskevien arvioiden valossa on katsottu, että laajennettua varautumisvelvollisuutta olisi syytä jatkaa 31.10.2021 asti.

Koska ehdotus on yhteydessä tartuntatautilain väliaikaisiin säännöksiin 58 c, 58 e ja 58 h §, on liikenteen palveluista annetun lain 18 a §:n voimassaolon jatkamista kuitenkin yhä arvioitava tartuntatautilain säännösten voimassaolon näkökulmasta. Tarvetta lain 18 a §:n voimassaolon jatkamiselle arvioitiin tarkemmin lausuntokierroksen aikana ja sen jälkeen. Koska sosiaali- ja terveysministeriössä valmistellaan tartuntatautilain väliaikaisten säännösten voimassaolon jatkamista, esitysluonnokseen jo ennalta sisällytetty 18 a § päädyttiin jättämään esitykseen.

Ehdotetulla lisäyksellä turvattaisiin pienempien toimijoiden varautuminen myös kesäkuun 2021 jälkeen, kun väliaikaisen säännöksen voimassaolo päättyy. Varautumisella turvattaisiin kuljetusten saatavuutta ja huolehdittaisiin matkustajien terveysturvallisuudesta sekä luottamuksen ylläpitämisestä covid-19-epidemian jatkuessa.

5.1.4 Aikataulu- ja reittitiedoista ilmoittamista covid-19-epidemian aikana koskeva ehdotus

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että aikataulu- ja reittitiedoista ilmoittamista covid-19-epidemian aikana koskevan säännöksen (liikenteen palveluista annetun lain 179 a §, ks. laki 1256/2020 vp ja HE 202/2020 vp; laki 407/2020 ja HE 62/2020 vp) voimassaoloa jatkettaisiin covid-19-epidemian jatkuessa. Koska nykyinen, väliaikainen säännös on voimassa 30.6.2021 asti, ehdotetaan liikenteen palveluista annettuun lakiin lisättävän uusi väliaikainen 179 a §, joka olisi voimassa 1.7.2021 alkaen. Esitysluonnoksen valmistelun aikana ja covid-19-epidemiatilanteen kehitystä koskevien arvioiden valossa on katsottu, että poikkeusta ilmoitusajasta olisi syytä jatkaa 31.10.2021 asti.

Lyhyempi ilmoitusaika mahdollistaa joukkoliikenteen joustavamman järjestämisen covid-19-epidemian jatkuessa.

5.2 Pääasialliset vaikutukset

5.2.1 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Liikenteen palveluista annettuun lakiin ehdotetuilla väliaikaisilla muutoksilla tavoitellaan yleisesti yhteiskunnallisten toimintojen turvaamista ja helpottamista covid-19-epidemian jatkuessa.

Laivaväen pätevyys- ja erivapautta koskevilla väliaikaisilla muutoksilla laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annettuun lakiin ja liikenteen palveluista annettuun lakiin turvataan rahti- ja tavaraliikenteen harjoittamista ja toiminnan jatkuvuutta covid-19-epidemian aiheuttamissa poikkeuksellisissa tilanteissa. Toimialalle ja yhteiskunnalle kokonaisuudessaan on ensiarvoisen tärkeää, että tavara- ja rahtikuljetukset kulkevat kaikissa olosuhteissa. Suomen huoltovarmuus edellyttää erityisesti meriteitse kulkevan tavaraliikenteen jatkuvuuden turvaamista, sillä Suomen tuonnista arviolta noin 90 prosenttia kulkee laivoilla.

Luotsauslakiin ehdotetut väliaikaiset muutokset ovat rahti- ja tavaraliikenteen harjoittamisen ja merenkulun muun toiminnan jatkuvuuden kannalta tärkeitä keinoja varautua covid-19-epidemian jatkumiseen tai tilanteen pahentumiseen. Sujuva luotsaus on Suomen kauppamerenkulun eilinehto, sillä kauppamerenkulun alusten kulku satamaan tai satamasta edellyttää, että aluksella on luotsi. Käytännössä kaikki Suomeen liikennöivät kauppamerenkulun alukset ovat luotsinkäyttövelvollisia, ellei aluksen päällikölle ole myönnetty linjaluotsinkirjaa tai erivapautta. Luotsattavilla väylillä luotsinkäyttövelvolliset alukset tulee luotsata niiden liikkua satamaan ja pois satamasta.

5.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Laivaväen pätevyys- ja kelpoisuustodistusten voimassaolon pidentämistä koskevilla muutosehdotuksilla arvioidaan olevan myönteisiä ja toiminnan jatkuvuutta turvaavia vaikutuksia Liikenne- ja viestintävirastolle. Muutos on tarkoitettu väliaikaiseksi, joten vastaavat lakiin perustuvat tai lain nojalla tehtävät päätökset ja toimenpiteet siirtyvät viranomaisen hoidettavaksi pätevyys- ja voimassaolon päättyessä.

Luotsauslakiin ehdotetulla väliaikaisella muutoksella arvioidaan olevan viranomaistehtävien hoitamista edesauttavia vaikutuksia epidemiatilanteessa. Luotsauslakia koskevassa ehdotuksessa pääasiallisena toimivaltaisena viranomaisena toimii Liikenne- ja viestintävirasto. Virasto toimii luotsauksen henkilölupien osalta lupa- ja valvontaviranomaisena ja se vastaa myös alan määräysten ja ohjeiden antamisesta. Olemassa olevien henkilöresurssien ja muiden voimavarojen käyttöön vaikuttaa merkittävästi se, minkälaisessa epidemiatilanteessa viraston on toimitettava. Koska tilanteet voivat vaihdella, on vaikeaa esittää täsmällistä arviota viraston voimavarojen tarpeesta. Ehdotettavat poikkeukset lisäävät viranomaisen suorittamaan lupaharkintaan uusia arvioinnissa huomioitavia seikkoja. Viranomaisen työtaakan ei kuitenkaan arvioida merkittävästi lisääntyvän. Lisäksi on huomioitava, että jos voimassaolon jatkamista ei voitaisi covid-19-epidemian aikana tehdä tai uusia henkilölupia myöntää, voi epidemian jälkeiseen aikaan muodostua ruuhkaa lupakäsittelyyn. Kokonaisuudessaan muutoksella arvioidaan siten olevan myönteisiä ja toiminnan jatkuvuutta turvaavia vaikutuksia Liikenne- ja viestintävirastolle.

Laajennettua varautumisvelvollisuutta covid-19-epidemian aikana koskevalla ehdotuksella ei arvioida olevan merkittäviä tai uusia vaikutuksia viranomaisten toimintaan nykytilaan verrattuna. Väliaikaisesti voimassa olevalla laajennetulla varautumisvelvollisuudella arvioitiin aiemmin (ks. HE 202/2020 vp) olevan selkeyttävä vaikutus toimivaltaisen viranomaisen Liikenne- ja viestintäviraston tehtäviin covid-19-epidemian aikana. Koska Suomessa on paljon julkisesti järjestettyä liikennettä, joka perustuu kilpailutettuihin hankintoihin, ovat kuljetuksia järjestävät

viranomaiset keskeisessä roolissa covid-19-taudin leviämisen ehkäisemisessä. Toisaalta ehdotetun muutoksen arvioitiin lisäävän viranomaisten hallinnollista ja taloudellista taakkaa. Voimassaolon väliaikaisella jatkamisella viranomaisten toiminnan arvioidaan pysyvän ennallaan.

Aikataulu- ja reittitiedoista ilmoittamista covid-19-epidemian aikana koskeva ehdotus mahdollistaisi säännöllisen henkilöliikenteen vuorojen karsiutumisen hyvin lyhyellä varoitusajalla myös kesäkuun 2021 jälkeen. Vuorojen nopealla karsiutumisella olisi vaikutusta sekä viranomaisten toimintaan että matkustajiin. Mikäli lakannut markkinaehtoinen vuoro olisi luonteeltaan kriittinen esimerkiksi huoltovarmuuden kannalta, toimivaltaisille joukkoliikenteen viranomaisille voisi aiheutua merkittäviä aikatauluhaasteita korvaavan liikenteen hankkimiseksi. Viranomaisten lisäksi matkustajilla voisi olla haasteita järjestää liikkumistaan aikataulujen muuttuessa nopeasti. Koska vastaava poikkeus on ollut voimassa lähes koko covid-19-epidemian keston ajan, ei ehdotuksella arvioida kuitenkaan olevan merkittäviä tai uusia vaikutuksia viranomaisten toimintaan nykytilaan verrattuna.

Muutosehdotuksista ei ole ennakoitavissa vaikutuksia muille viranomaisille.

5.2.3 Vaikutukset yrityksiin ja työntekijöihin

Laivaväen pätevyysien ja kelpoisuustodistusten voimassaolon pidentämistä ja erivapauden myöntämistä koskevat muutokset keventäisivät työntekijöiden ja yritysten hallinnollista taakkaa covid-19-epidemian ja erityisesti liikkumisrajoitusten aikana. Säädosmuutoksilla vastattaisiin epidemian aiheuttamiin häiriötilanteisiin ja käytännön ongelmiin toimia säädösten edellyttämien menettelytapojen ja velvoittavien määräaikojen mukaisesti.

Muutokset vaikuttaisivat myönteisesti laivaväen edellytyksiin harjoittaa ammatiaan myös poikkeuksellisissa tilanteissa. Muutokset turvaisivat laivaliikenteen jatkuvuuden ilman pätevyysien uusimisessa mahdollisesti eteen tulevia covid-19-epidemian aiheuttamista poikkeuksellisista tilanteista johtuvia vaikeuksia. Ehdotetuilla muutoksilla pienennetään riskiä laivaliikenteen katkoksista aiheutuviin taloudellisiin tappioihin niin yritysten kuin työntekijöiden kannalta.

Laivaliikenteellä on Suomen elinkeinoelämälle suuri merkitys. Merikuljetusten jatkuvuus turvaa myös alusten ja satamien työntekijöiden työpaikkoja ja toiminnanharjoittajien elinkeinotoimintaa. Katkokset meriliikenteessä ja erityisesti merikuljetuksissa voivat heijastua haitallisesti myös laajemmin yhteiskunnan toimivuuteen ja elinkeinotoimintaan.

Laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaoloon ehdotetut muutokset vaikuttavat sekä suomalaisilla aluksilla työskenteleviin merenkulkijoihin, että muiden maiden aluksilla työskenteleviin henkilöihin, joilla on Suomessa myönnetty pätevyyskirja. Voimassa oleva pätevyyskirja sekä mahdollisesti vaadittava lisäpätevyys ovat edellytyksenä ammatin harjoittamiselle.

Luotsauslakiin ehdotettu muutos vaikuttaisi myönteisesti luotsauksen henkilölupien haltijoiden edellytyksiin harjoittaa ammatiaan myös poikkeuksellisissa tilanteissa. Ehdotus varmistaisi toiminnan jatkumisen sujuvasti ilman luotsauksen henkilölupien uusimisessa mahdollisesti eteen tulevia covid-19-epidemian aiheuttamista poikkeuksellisista tilanteista johtuvia vaikeuksia. Ehdotetulla muutoksella edistettäisiin luotsauksen jatkuvuutta ja siten pienennettäisiin riskiä luotsauksen keskeytymisestä aiheutuviin taloudellisiin tappioihin niin yritysten kuin työntekijöiden kannalta.

Lakiin esitetyt muutokset turvaavat merikuljetusten jatkuvuutta myös poikkeuksellisissa tilanteissa. Sujuva luotsaus on Suomen kauppamerenkulun elinehto, sillä kauppamerenkulun alusten

kulku satamaan tai satamasta edellyttää, että aluksella on luotsi. Luotsinkäyttövelvollisia ovat käytännössä kaikki Suomeen liikennöivät kauppamerenkulun alukset, ellei aluksen päälliköllä ole myönnetty linjaluotsinkirjaa tai erivapautta.

Esitetyillä muutoksilla turvataan merikuljetusten mahdollisimman normaali toiminta. Merikuljetuksilla on suuri merkitys Suomen talouden toiminnalle. Merikuljetusten jatkuvuus turvaa myös alusten ja satamien työntekijöiden työpaikkoja ja toiminnanharjoittajien elinkeinotoimintaa. Katkokset meriliikenteessä ja logistiikassa voivat heijastua haitallisesti myös laajemmin yhteiskunnan toimivuuteen ja elinkeinotoimintaan.

Laajennettua varautumisvelvollisuutta covid-19-epidemian aikana koskevalla ehdotuksella ei arvioida olevan vaikutuksia nykyisille toimijoille, sillä markkinoilla olevien toimijoiden on pitänyt laatia suunnitelma jo nyt voimassa olevan säädöksen perusteella, eikä suunnitelman sisältöön ehdoteta esitysluonnoksessa muutoksia. Suunnitelma on työkalu, jonka avulla toimijat voivat omalta osaltaan osoittaa, miten ne täyttävät tartuntatautilain väliaikaisissa 58 c, 58 e ja 58 h §:ssä asetetut velvollisuudet. Säännöksen voimassaolon väliaikaisella jatkamisella olisi kuitenkin vaikutusta uusiin, alalle tuleviin toimijoihin, sillä myös heiltä edellytettäisiin suunnitelman laatimista 18 a §:n varautumisvelvollisuuden mukaisesti. Varautuminen vaatisi näiltä toimijoilta resursseja esimerkiksi suunnitelman laatimiseen ja tarvittaessa työntekijöiden perehdyttämiseen sekä voisi lisätä yritysten hallinnollista taakkaa. Toisaalta varautumisvelvollisuus helpottaisi ja johdonmukaistaisi toimijoiden toimintaa covid-19-epidemian aikana.

Aikataulu- ja reittitiedoista ilmoittamista covid-19-epidemian aikana koskevalla ehdotuksella ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia liikennöitsijöille nykytilaan verrattuna. Ehdotuksella jatkettaisiin covid-19-epidemian aikana käytössä ollutta ja hyväksi havaittua poikkeusta. Voimassa oleva 179 a § mahdollistaa liikennöitsijöille jo nyt aikataulu- ja reittimuutosten tekemisen sekä vuorojen perumisen ja aloittamisen normaalia nopeammassa aikataulussa covid-19-epidemian aikana. Lyhyemmän ilmoitusajan voimassaolon väliaikaisen jatkamisen johdosta liikennöitsijät voisivat sopeuttaa kustannuksiaan nopeammin myös kesäkuun 2021 jälkeen ja covid-19-epidemiasta johtuvat tulonmenetykset jäisivät pienemmiksi. Lähes koko covid-19-epidemian ajan voimassa ollutta poikkeusta normaalista ilmoitusajasta on pidetty erittäin tarpeellisenä.

5.2.4 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei arvioida olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

5.2.5 Vaikutukset merenkulun turvallisuuteen

Erivapauden myöntäminen: Lakiin laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta ehdotettavalla väliaikaisella muutoksella ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia merenkulun turvallisuudelle, sillä erivapaus myönnettäisiin Liikenne- ja viestintäviraston tapauskohtaisen harkinnan perusteella. Erivapautta harkitessaan Liikenne- ja viestintävirasto ottaa huomioon erivapautta hakevan henkilön muodolliset pätevyudet ja tekee näiden pohjalta kokonaisarvioinnin hänen kyvystään hoitaa tehtävä turvallisesti. Tarkoituksena on, että erivapaus on aina lyhytaikainen ja väliaikainen ratkaisu. Lisäksi ehdotuksen voimassaoloaika olisi rajattu.

Laivaväen pätevyuksien ja kelpoisuustodistusten voimassaoloajan pidentäminen: Pätevyyskirjojen, lisäpätevyystodistusten ja kelpoisuustodistusten voimassaolon pidentäminen voi johtaa tilanteeseen, jossa merenkulkijoille syntyy pidempi väli kertauskurssien välillä kuin normaaliolojen aikana. Tämä voidaan katsoa jossakin määrin heikentäväksi tekijäksi merenkulun turvallisuudelle. Aluksilla vähintään kuukausittain suoritettavat pakolliset harjoitukset kuitenkin

edesauttavat osaamisen ylläpitämistä, vaikka maissa suoritettavia harjoituksia kurssien yhteydessä ei kyetäkään järjestämään tarvittavassa laajuudessa tai niihin pystytä osallistumaan. On myös huomioitava, että tämänkaltaisia maissa järjestettäviä kertauskursseja ei ole kansainvälisesti edellytetty merenkulkijoilta kuin vuonna 2010 Manilassa järjestetyn diplomaattikonferenssin yhteydessä hyväksytyjen STCW-yleissopimuksen ns. Manilan muutosten jälkeen. Näin ollen voidaan kokonaisuutena arvioiden todeta, että merikuljetusten jatkuvuuden turvaamista koskevaa väliaikaista muutosta on pidettävä painoarvoltaan merkittävämpänä kuin vähäistä heikentymää merenkulun turvallisuudessa.

Väliaikainen muutos olisi ajallisesti rajattu koskemaan vain välttämättömäksi arvioitua aikaa. Voimassaoloaikojen pidennykset eivät myöskään vaikuta merenkulkijoiden velvollisuuteen käydä lääkärintarkastuksissa.

Luotsauslakiin ehdotettu muutos merkitsee poikkeamista normaaleista henkilöluvan uudistamista ja hakemista koskevista vaatimuksista. Poikkeamisten ei ole arvioitu vaikuttavan merkittävästi merenkulun turvallisuuteen, koska poikkeamismahdollisuus on koskenut olennaisimmilta osin voimassaolevien luotsauksen henkilölupien voimassaoloajan pidentämistä. Muutoksella ei näin ollen ole arvioitu olevan merkittävää vaikutusta henkilöiden ammattitaitoon. Myös siltä osin, kun on ehdotettu koeluotsausta koskevia joustoja uusia luotsin ohjauksen ja linjaluotsin kirjoja myönnettäessä, on merenkulun turvallisuusvaikutusten arvioitu olevan vähäisiä, koska kyseessä on poikkeaminen ainoastaan yhdestä edellytyksestä, ja hakijan tulisi edelleen täyttää muut luotsauslain vaatimukset. Lisäksi muutokset on rajattu ajallisesti niin, että voimassaoloaikojen voitaisiin jatkaa ja koeluotsauksesta poiketa enintään kuuden kuukauden ajaksi kerrallaan.

Poikkeusten voimassaoloajan pidentäminen voi johtaa tilanteeseen, jossa luotsauksen henkilöluvan haltijoille ja uudistajille syntyy entistäkin pidempi väli normaalien menettelyjen välille. Tämä voidaan katsoa vähäisessä määrin heikentäväksi tekijäksi merenkulun turvallisuudelle. Merikuljetusten jatkuvuuden turvaamista koskevaa väliaikaista muutosta on kuitenkin pidettävä painoarvoltaan merkittävämpänä kuin vähäistä heikentymää merenkulun turvallisuudessa.

On huomioitava, että muutoksen tarkoituksena ei olisi edelleenkaan automaattisesti myöntää henkilölupia tai pidentää niiden voimassaoloa normaalista poikkeavin menettelyin. Sen sijaan poikkeusmahdollisuuksia voitaisiin hyödyntää vain, jos normaalit menettelyt eivät olisi covid-19-epidemian aiheuttamien erityistilanteiden vuoksi mahdollisia. Poikkeaminen normaaleista menettelysäännöistä edellyttäisi aina viranomaisen tapauskohtaista harkintaa, jossa otettaisiin huomioon väyläkohtaiset erityisvaatimukset, hakijan aiempi luotsauskokemus ja muu ammattitaito sekä muut merenkulun turvallisuuteen vaikuttavat tekijät.

Mahdollisuutta luotsauksen lupakirjan määräaikaiseksi jatkamiseksi on pidetty alalla tervetulleena ratkaisuna epidemian aiheuttamien lupakirjojen uudistamiseen liittyviin hankaluuksiin. Lupakirjan määräaikaista jatkamista hakemuksella lain 199/2021 mukaisesti ei ole toistaiseksi hyödynnetty laajamittaisesti. Tapauskohtaisesti arvioitavat poikkeusmahdollisuudet nähdään kuitenkin perusteltuina, jotta covid-19-epidemian aikana on mahdollisuus reagoida nopeasti ja joustavasti luotsaustoiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi epidemiatilanteen aiheuttamissa poikkeuksellisissa olosuhteissa. Mikäli viranomaisella ei ole käytössään joustavaa mahdollisuutta tapauskohtaiseen poikkeuksien myöntämiseen, saattaisivat epidemiasta aiheutuvat vaikeasti ennakoitavat poikkeustilanteet johtaa jopa meriliikenteen keskeytymiseen tietyillä luotsausalueilla. Koeluotsausvaatimuksesta ei ole toistaiseksi jouduttu tekemään poikkeuksia, mutta mahdollisuus myös sille on tärkeä olla olemassa.

5.2.6 Vaikutukset terveysturvallisuuteen

Covid-19-epidemian aikana karttuneen asiantuntijatiedon valossa on ilmeistä, että viruksen leviämisen riski on koholla tilanteissa, joissa henkilö on lähikontaktissa alle 2 metrin etäisyydellä kasvotusten hengitystieinfektion oireista kärsivän kanssa yli 15 minuuttia tai joissa lähikontakti toistuu suljetussa tilassa vuorokauden sisällä niin että lähikontaktin kesto on yhteensä yli 15 minuuttia. Altistumistilanteiden arvioinnissa tulee huomioida myös puitteet eli tilan koko ja ilmanvaihto sekä altistumisen luonne ja kesto.

Laivaväen pätevyyksien voimassaoloaikoja ja erivapauden myöntämistä koskevat muutokset mahdollistaisivat lähikontaktien vähentämisen esimerkiksi koulutustilanteissa, mikä pienentää riskiä covid-19-tartuntataudin leviämiseksi. Muutokset myös osaltaan vähentävät tarvetta liikkuu koulutus- tai koepaikan ja kodin tai työpaikan välillä. Lähikontaktien välttämisen ja liikkumisen vähentämisen mahdollistavat toimenpiteet tukevat covid-19-epidemian leviämisen estämistä. Ehdotuksella olisi erityisesti laivaväen pätevyyksien haltijoiden, viranomaisten sekä koulutukseen osallistuvan henkilöstön terveysturvallisuutta turvaavia vaikutuksia.

Luotsauslakiin ehdotetut muutokset mahdollistaisivat lähikontaktien vähentämisen aluksilla ja koulutustilanteissa, mikä pienentää riskiä covid-19-tartuntataudin leviämiseksi. Lähikontaktien välttämisen mahdollistavat toimenpiteet siten tukevat covid-19-epidemian leviämisen estämistä. Ehdotuksella olisi erityisesti luotsauksen henkilöalusten haltijoiden ja hakijoiden, viranomaisten sekä alusten miehistön terveysturvallisuutta turvaavia vaikutuksia. Ahtaat ja suljetut tilat, kuten alusten komentosillat, edesauttavat viruksen leviämistä. Lisäksi ehdotetuilla muutoksilla voidaan vähentää matkustamista liittyen luotsauksen lupakirjojen uusimiseen.

Laajennettua taksiryttäjien ja pienempien linja-autoyhtiöiden varautumisvelvollisuutta covid-19-epidemian aikana koskeva ehdotus yhdessä tartuntatautilain väliaikaisten säännösten 58 c, 58 e ja 58 h §:n mahdollisen voimassaolon jatkamisen kanssa mahdollistaa yhtenä keinona matkustajien terveysturvallisuudesta huolehtimisen covid-19-epidemian jatkuessa.

6 Muut toteuttamisvaihtoehdot

6.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Esityksen valmistelun aikana on tarkasteltu voimassa olevia covid-19-epidemiatilanteesta johdettavia väliaikaisia poikkeussäännöksiä (HE 62/2020 vp; EV 50/2020 vp; HE 202/2020 vp; EV 191/2020 vp; HE 263/2020 vp; EV 10/2021 vp; HE 10/2021 vp; EV 16/2021 vp) sekä sellaisia muutoksia, joita tarvittaisiin lisäksi varmistamaan huoltovarmuus ja kuljetusten sujuminen sekä estämään tartuntataudin leviäminen. Jo aikaisempien hallituksen esitysten valmistelun aikana on arvioitu mahdollisuuksia ja viranomaisten toimivaltaa toteuttaa tarvittavat muutokset alemman asteisella lainsäädännöllä, valtioneuvoston tai ministeriön asetuksella taikka viraston määräyksellä. Tähän esitykseen sisältyvät muutosehdotukset ovat sellaisia, jotka voidaan toteuttaa vain lainsäädännön avulla ja olemassa olevaa lainsäädäntöä muuttamalla.

6.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Useat valtiot ovat myöntäneet muun muassa pätevyyskirjoja ja lisäpätevyystodistuksia koskevia voimassaoloaikojen pidennyksiä. Esimerkiksi Saksa on myöntänyt kuuden kuukauden pidennykset 1.7.2021 mennessä vanhenneille pätevyyksille ja Kreikka kuuden kuukauden mittaiset pidennykset 31.3.2021 mennessä vanhenneille pätevyyksille. Lisäksi Ruotsi on myöntänyt enintään 15 kuukauden pidennykset ennen 31.5.2021 vanhenneille pätevyyksille kuitenkin niin, että

ne ovat voimassa enintään 30.9.2021 asti. Myös Norja on myöntänyt ennen 1.5.2021 vanheneville pätevyyksille 3 kuukauden automaattisen pidennyksen. Muiden valtioiden omaksumista toimista voi lukea Euroopan meriturvallisuusviraston internetsivuilla kootusta listauksesta: <http://emsa.europa.eu/newsroom/covid-19-measures.html>.

Kansainvälisen merenkulkujärjestö IMO:n sihteeristö on esittänyt, että järjestön neuvosto hyväksyisi toimet, joilla varmistetaan meriliikenteen ja kaupankäynnin sujuvuus myös poikkeusoloissa. IMO on julkaissut poikkeustilannetta koskevia kiertokirjeitä (kuten kiertokirje IMO Circular Letter No.4204/Add.5/Rev.1), joissa se muun muassa kehottaa valtioita käytännönläheiseen lähestymistapaan omaksuessaan poikkeustilatoimenpiteitä esimerkiksi pätevyysiin liittyvien määräaikaisten pidentämiseksi.

Euroopan komissio on antanut covid-19-pandemiaan liittyen useita tiedonantoja ja suuntaviivoja. Niillä pyritään varmistamaan Euroopan sisämarkkinoiden toimivuus, rajoittamaan tilapäisesti tarpeetonta matkustamista ulkorajoilla ja tukemaan EU-kansalaisten paluuta kotimaahansa. Komission linjauksen mukaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden sisäiseen turvallisuuteen kohdistuva uhka pitää covid-19-tartuntatauti-epidemian tilanteessa sisällään myös kansanterveyden.

Euroopan komissio on antanut 26.3.2020 tiedonannon (Ares (2020)1780977- 26/03/2020) liittyen jäsenvaltioiden ongelmiin noudattaen covid-19-tartuntatauti-epidemian tilanteessa Euroopan unionin liikennealan lainsäädäntöä. Tiedonannon mukaan ovat jäsenvaltiot ilmaisseet komissiolle ongelmistaan, jotka liittyvät erityisesti liikennealan lupien, kelpoisuuksien ja ammattipätevyysongelmiin covid-19-tartuntatauti-epidemian tilanteessa. Nämä ongelmat johtuvat muun muassa jäsenvaltioissa covid-19-tartuntatauti-epidemian tilanteessa kansallisesti asetetuista liikkumis- ja kokoontumisrajoituksista. Jotta nämä ongelmat voitaisiin ratkaista, jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet komissiolle olevansa pakotettuja ryhtymään tarpeellisiin kansallisiin toimenpiteisiin, jotta voidaan varmistaa henkilöiden ja tavaroiden liikkuvuus jäsenvaltioissa.

Tiedonannossaan komissio ilmaisee ymmärtävänsä jäsenvaltioiden kansallisten viranomaisten tarpeen ryhtyä tarpeellisiin toimenpiteisiin covid-19-epidemiatilanteen aiheuttamassa poikkeuksellisessa tilanteessa. Komissio kuitenkin edellyttää, että jäsenvaltioissa covid-19-epidemiatilanteessa käyttöön otetut toimenpiteet rajataan sekä asiasisällöllisesti että ajallisesti vain siihen, mikä on covid-19-epidemian tilanteessa välttämätöntä.

Sisällöllisesti jäsenvaltioiden toimenpiteet eivät komission mukaan saa johtaa ei toivottuihin lopputuloksiin. Tällaisia lopputuloksia olisivat komission mukaan tilanteet, jotka vaarantaisivat liikenneturvallisuutta tai liikennealan työntekijöiden turvallisuutta. Tästä syystä jäsenvaltiot eivät komission mukaan saa ryhtyä sellaisiin poikkeustoimiin, joilla ne myöntävät poikkeuksellisilla menettelyillä lupia, kelpoisuuksia ja ammattipätevyyksiä sellaisille liikenneyrityksille tai liikennealan työntekijöille, joilla näitä ei ole ennen ollut. Jäsenvaltioiden poikkeukselliset toimenpiteet tulee komission mukaan rajata koskemaan vain sellaisia yrityksiä tai työntekijöitä, joilla on jo olemassa olevat luvat, kelpoisuudet ja ammattipätevyudet.

Ajallisesti jäsenvaltioiden käyttöönottatut poikkeukselliset toimenpiteet tulee komission mukaan rajata lyhyiksi, covid-19-tartuntatauti-epidemian hallinnan edellyttämäksi ajaksi, kuten kolmen kuukauden mittaisiksi. Komission mukaan liian pitkäaikaisten poikkeusten käyttöönoton sijasta jäsenvaltioiden tulee tarpeen mukaan jatkaa poikkeuksia, jos covid-19-tartuntatauti-tilanne sitä vielä edellyttää.

HE 64/2021 vp

Jos jäsenvaltiot ryhtyvät covid-19-tartuntatautilanteessa sellaisiin poikkeustoimenpiteisiin, jotka liittyvät Euroopan unionin annettuun lainsäädäntöön, jäsenvaltioiden tulee ilmoittaa niistä komissiolle.

6.3 Asetus (EU) 2021/267 (ns. Omnibus II-asetus)

Euroopan komissio antoi 18.1.2021 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi covid-19-kriisin jatkumisen johdosta toteutettavista erityisistä ja väliaikaisista toimenpiteistä, jotka koskevat tiettyjen todistusten, lupakirjojen ja lupien uusimista tai niiden voimassaoloajan pidentämistä, tiettyjen määräaikaisten tarkastusten ja jatkokoulutusten lykkäämistä tietyillä liikennelainsäädännön aloilla ja tiettyjen asetuksessa (EU) 2020/698 tarkoitettujen ajanjaksojen pidentämistä (COM(2021) 25 final) (ns. Omnibus II-asetusehdotus).

Asetusehdotus koski tie-, raide- ja sisävesiliikennettä sekä merenkulun turvatoimia. Asetusehdotus annettiin, jotta eräiden todistusten, lupien ja valtuutuksien voimassaoloa sekä tiettyjen määräaikaisten tarkastusten ja koulutusten lykkäämistä liikennealan edellä mainittujen osa-alueiden lainsäädännössä voitaisiin väliaikaisesti helpottaa. Covid-19-pandemian jatkuminen on aiheuttanut jäsenvaltioissa tarvetta poiketa tietyistä liikennesektorin EU-lainsäädäntöön perustuvista määräajoista. Asetusehdotus oli jatkoa keväällä 2020 annetulle Omnibus I-asetukselle ((EU) 2020/698) (E 50/2020 vp, U 16/2020 vp) ja sen sisältö vastasi suurelta osin Omnibus I-asetuksen sisältöä.

Asetusehdotuksesta laadittiin ensin E-kirjelmä (E 167/2020 vp, 28.1.2021) ja tämän jälkeen U-kirjelmä (U 3/2021 vp, 4.2.2021).

Omnibus II-asetusehdotusta käsiteltiin jäsenvaltioiden toiveesta ja covid-19-pandemian jatkumisen johdosta erittäin nopealla aikataululla. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus ((EU) 2021/267³) julkaistiin Euroopan unionin virallisessa lehdessä 22.2.2021 ja se tuli voimaan 23.2.2021. Asetuksen soveltaminen alkoi 6.3.2021.

Asetuksessa säädetään jäsenvaltioiden mahdollisuudesta tehdä päätös poikkeusäntelyn soveltamatta jättämisestä (ns. opt-out). Ilmoitus mahdollisesta päätöksestä tuli tehdä Euroopan komissiolle kahdeksan päivän kuluttua asetuksen voimaantulosta, 3.3.2021. Asetuksen soveltamatta jättämistä koskevia ilmoituksia sovellettiin heti asetuksen voimaantulopäivästä, 23.2.2021.

Valtioneuvosto teki 25.2.2021 päätöksen eräiden Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen mahdollistamien liikenteen todistusten ja lupien uusimisen tai niiden voimassaoloajan pidentämisen sekä määräaikaisten tarkastusten myöhentämisen soveltamatta jättämisestä (LVM/2021/38). Päätöksen mukaan Suomessa ei sovelleta ajokorttien voimassaoloa (3 artiklan 1 ja 2 kohdat), ajopiirturin määräaikaistarkastuksia ja kuljettajakorttien uusimista (4 artiklan 1, 2 ja 3 kohdat), ajoneuvojen määräaikaistarkastuksia (5 artiklan 1 ja 2 kohdat), sekä tavaraliikenteen yhteisön liikennelupaa, kuljettajatodistuksia ja henkilöliikenteen yhteisön liikennelupaa (7 artiklan 1 ja 2 kohdat sekä 8 artiklan 1 kohta) koskevaa poikkeussäätelyä.

³ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2021/267 covid-19-kriisin jatkumisen johdosta toteutettavista erityisistä ja väliaikaisista toimenpiteistä, jotka koskevat tiettyjen todistusten, lupakirjojen ja lupien uusimista tai niiden voimassaoloajan pidentämistä, tiettyjen määräaikaisten tarkastusten ja jatkokoulutusten lykkäämistä tietyillä liikennelainsäädännön aloilla ja tiettyjen asetuksessa (EU) 2020/698 tarkoitettujen ajanjaksojen pidentämistä

HE 64/2021 vp

Ahvenanmaan maakunnan hallitus teki 18.2.2021 päätöksen asetuksen soveltamatta jättämisestä ja se laitettiin liikenne- ja viestintäministeriön valmisteleman Suomen ilmoituksen liitteeksi. Asiaa koskeva ilmoitus toimitettiin Euroopan komissiolle 1.3.2021.

Euroopan komissio on lähettänyt jäsenmaille 25.3.2021 kirjeen, jossa se pyytää jäsenmaita ilmoittamaan alustavan, epävirallisen tarpeen poikkeusten määräaikojen pidentämiselle 30.4.2021 mennessä.

7 Lausuntopalaute

Hallituksen esitysluonnos oli lausuntopalvelu.fi -sivustolla avoimessa lausuntomenettelyssä 8.4.2021–12.4.2021 välisenä aikana. Sen lisäksi Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle ja Ahvenanmaan valtionvirastolle lähetettiin erillinen lausuntopyyntö. Lausuntoja annettiin yhteensä 15.

Lausunnon antoivat: Ahvenanmaan maakunnan hallitus, Ahvenanmaan valtionvirasto, Finnpiilot Pilotage Oy, Kuhmon kaupunki, Liikenne- ja viestintävirasto, Linja-autoliitto ry, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry, Merimieseläkekassa, Mikkelin kaupunki, Asumisen ja toimintaympäristön alue, Oikeusministeriö, Savonlinnan kaupunki, Suomen kuljetus ja logistiikka SKAL ry, Suomen taksiliitto ry, Suomen Varustamot ry ja VR Yhtymä Oy.

Lisäksi Huoltovarmuuskeskus, Innovaatorahoituskeskus Business Finland, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, puolustusministeriö, Suomen Huolinta- ja Logistiikkaliitto ry, työ- ja elinkeinoministeriö ja ympäristöministeriö ilmoittivat, ettei niillä ole lausuttavaa asiassa. Tässä luvussa on tiiviisti esitetty päähuomiot lausunnoista. Tarkemmin lausuntoja on käyty läpi lausuntopalauteen yhteen vetävässä lausuntoyhteenvedossa.

Lausunnot ja lausuntoyhteenvedo on ladattavissa valtioneuvoston Säädösvalmistelu ja kehittämishankkeet -verkkosivulta osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=LVM024:00/2021>.

Lausuntokierroksella olevassa luonnoksessa poikkeusten voimassaoloajaksi ehdotettiin syyskuun 2021 loppua. Jatkovalmistelussa poikkeusten voimassaoloaikaa on päädytty ehdottamaan 31 päivään lokakuuta 2021 asti.

Ehdotuksia pääasiassa kannatettiin ja pidettiin tarpeellisina.

Laivaväen pätevyyskysymyksien osalta Suomen Varustamot ry totesi, että voimassa olevien väliaikaisten lakien jatkamiselle on vallitsevassa tilanteessa vielä todellista tarvetta. Covid-19-epidemian helpottumisesta ei ole varmuutta ja erilaiset rajoitukset sekä vaatimukset vaikuttavat edelleen merenkulkijoiden liikkumiseen ja vaadittavien kurssimuotoisten koulutusten saatavuuteen. Muutokset aluksien reiteissä ja liikennöinnissä sekä luotsaustutkintoihin liittyvien henkilöiden terveysturvallisuuden varmistaminen puolestaan voivat yhä vaikuttaa luotsauksen henkilöluopien suorittamiseen ja ylläpitoon. Lisäksi Suomen Varustamot ry nosti esiin, että koulutuksien saatavuuteen ja saavutettavuuteen liittyvän epävarmuuden vuoksi on myös tarpeen yhä edelleen säilyttää joustavuus miehitystodistusten lisäpätevyysvaatimuksiin liittyen.

Laajennettua varautumisvelvollisuutta koskevan säännöksen voimassaolon väliaikaista jatkamista (18 a §) kannattivat muun muassa Linja-autoliitto ry ja Suomen Taksiliitto ry. Joukkoliikenteen lyhyempää ilmoitusaikaa koskevan säännöksen voimassaolon väliaikaista jatkamista (179 a §) kannattivat muun muassa Linja-autoliitto ry ja VR-Yhtymä Oy. VR-Yhtymä Oy:n

mukaan muutoksella parannetaan matkustajaliikennesektorin toimintaedellytyksiä koronaepidemian aikana. Linja-autoliitto ry myös huomautti, että liikenteen palveluista annetun lain 179 §:n määräaikoja ja soveltamista koskeva laajempi arviointi olisi aloitettava viipymättä.

Kuhmon kaupunki ja Savonlinnan kaupunki lausuiivat joukkoliikenteen ilmoitusaikaa koskevan ehdotuksen (179 a §) sisältämän ilmoitusajan (viisi päivää) olevan liian lyhyt. Kuhmon kaupunki ehdotti viiden päivän sijasta uudeksi ilmoitusajaksi 30 päivää. Kuhmon kaupunki totesi, että joukkoliikenteen jatkoyhteydet junilta ovat matkaketjujen toimivuuden kannalta asiakkaille tärkeitä ja huomautti, että kesän aikana matkailijoiden määrä lisääntyy ja muuttuneesta aikataulusta tai reitistä ilmoittaminen viisi päivää ennen muutoksen voimaantuloa on liian lyhyt aika. Savonlinnan kaupunki korosti, että toimivaltaisella viranomaisella on oltava tarpeeksi aikaa reagoida muutoksiin, joita liikenteen lakkauttaminen voi aiheuttaa, eikä lyhyen ilmoittamisajan vuoksi tieto ehdi tavoittaa joukkoliikenteen matkustajia. Hallituksen esityksen jatkovalmistelussa on arvioitu viiden päivän ilmoitusajan olevan yhä tarpeellinen, sillä joukkoliikenteen joustavan järjestämisen mahdollistaminen myös 30.6.2021 jälkeen on tärkeää ottaen huomioon, että covid-19-epidemiatilanne voi pysyä vakavana. Toisaalta väliaikainen lyhyempi ilmoitusaika ja joustavuus on tarpeen myös siitä syystä, että epidemiatilanteen mahdollisesti helpottuessa joukkoliikenteen palautuminen normaaliin toimintaan tulee todennäköisesti viemään oman aikansa.

Oikeusministeriö kiinnitti lausunnossaan huomiota tavanomaista lyhyempään lausuntoaikaan pitäen lausuntoaikaa riittämättömänä. Hallituksen esityksen valmistelussa jouduttiin poikkeamaan normaalista 6–8 viikon lausuntoajasta johtuen epidemiatilanteen vaikeasta ennakoitavuudesta ja eduskunnan asettamasta määräajasta (22.4.2021) kiireellisille hallituksen esityksille. Ehdotettavien väliaikaisten säännösten luonteesta poikkeuksina normaaleihin menettelyihin johtuu, että niihin voidaan turvautua vain, jos ne ovat välttämättömiä. Välttämättömyys liittyy olennaisesti epidemiatilanteen kehittymiseen, jota on vaikeaa arvioida useaa kuukautta etukäteen. Hallituksen esityksen valmistelu on aloitettu heti, kun on voitu riittävällä tavalla arvioida uusien poikkeusten olevan välttämättömiä. Lisäksi valmistelussa on arvioitu, että lyhyt lausuntoaika on riittävä myös siitä näkökulmasta, että kyseiset poikkeukset ovat suurimmilta osin voimassaolevia poikkeamia vastaavat.

Oikeusministeriö esitti huomioita myös hallituksen esityksen perusteluihin muun muassa sääntämisyjärjestysperusteluiden osalta. Oikeusministeriön esiin nostamat seikat on otettu huomioon jatkovalmistelussa ja perusteluja on täydennetty esitettyjen huomioiden pohjalta. Esitystä on täydennetty ja täsmennetty jatkovalmistelussa myös muilta osin.

8 Säännöskohtaiset perustelut

8.1 Laki laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta

13 §. *Miehitystodistuksessa määrätystä pätevydestä poikkeaminen.* Pykälään lisättäisiin väliaikaisesti uusi 4 momentti, joka vastaisi voimassaolevan lain väliaikaisesta 4 momenttia (ks. laki 228/2021). Momentissa säädetään Liikenne- ja viestintäviraston mahdollisuudesta covid-19-epidemiaan liittyvän häiriötilanteen tai muiden pakottavien syiden vuoksi myöntää erivapauksia myös liikenteen palveluista annetun lain (320/2017) 98 §:ssä tarkoitettujen lisäpätevyystodistuksien osalta. Voimassa oleva säännös mahdollistaa poikkeamisen 30.6.2021 asti. Nyt ehdotettavan muutoksen myötä poikkeaminen olisi mahdollista 31.10.2021 asti.

Poikkeuksen voimassaoloajan jatkaminen on tarpeen, koska globaalin pandemian ennakoidaan jatkuvan vielä kesän 2021 aikana, eikä laivaväen pätevyyksien ja lisäpätevyyksien uusimismenettelyissä ennakoida päästävän normaaleihin menettelyihin ainakaan ennen lokakuun 2021 loppua. Vaikka merenkulun oppilaitokset ovat pyrkineet tarjoamaan kurssitarjoantaa liikkumis-

ja kokoontumisrajoitusten ja -suositusten sallimissa rajoissa, on mahdollisuus erivapauden myöntämiselle tärkeä työkalu, jolla voidaan edesauttaa merikuljetusten häiriötöntä toimintaa epidemian aiheuttamissa poikkeuksellisissa olosuhteissa. Laivaväen pätevyyskoskevien poikkeusten välttämättömyyttä on kuvattu tarkemmin luvuissa 5 ja 8.2 (109 a §:ää koskevat perustelut).

Toistaiseksi lisäpätevyydistodistuksia koskevia erivapauksia ei ole jouduttu myöntämään aiempien poikkeusten (ks. lait 406/2020 ja 228/2021) nojalla. Meriliikenteen jatkuvuuden turvaamisen kannalta mahdollisuus myöntää erivapauksia myös lisäpätevyydistodistuksista on kuitenkin tärkeä. Kyseinen poikkeus on keskeinen erityisesti IGF-lisäpätevyyskoskevien ajatellen. Kyseisiä pätevyyskoskevia on lukumäärällisesti vähän, joten niitä hallussaan pitävistä merenkulkijoista voi tulla pulaa esimerkiksi altistumisten tai sairastumisten vuoksi.

Erivapauden myöntämisen tarkoituksena on siis mahdollistaa laivaliikenteen katkeamattomuus poikkeuksellisissa tilanteissa. Ilman vaadittavan pätevyyden omaavaa, riittävää miehistöä alus ei voi lähteä satamasta. Erivapauden myöntäminen olisi tarkoitettu poikkeuksellisiin tilanteisiin, joissa laivanisäntä ei löydä covid-19-epidemiatilanteen aiheuttamien erityisten olosuhteiden vuoksi tarpeeksi henkilöitä, joilla on tietty vaadittava lisäpätevyys.

Erivapaus myönnettäisiin Liikenne- ja viestintäviraston tapauskohtaisen harkinnan perusteella. Harkinnassa otettaisiin ensinnäkin huomioon poikkeuksen välttämättömyys. Säännöksessä edellytettäisiin covid-19-epidemiaan liittyvän häiriötilanteen tai muun pakottavan syyn olemassaoloa, jonka vuoksi alukselle ei ole saatavissa riittävästi lisäpätevyyden omaavaa miehistöä.

Lisäksi edellytettäisiin, ettei erivapauden myöntämisestä aiheudu vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle eikä ympäristölle. Erivapautta harkitessaan Liikenne- ja viestintävirasto ottaisi huomioon erivapauden kohteena olevan henkilön muodolliset pätevyydet ja tekisi niiden pohjalta kokonaisarvioinnin hänen kyvystään hoitaa tehtävä turvallisesti. Tapauskohtaisessa harkinnassa voitaisiin ottaa huomioon myös se, että onko aluksella muita lisäpätevyydistodistuksen omaavia henkilöitä.

Erivapauksia voidaan jo voimassa olevan lain mukaan myöntää laivaväen pätevyyskirjojen osalta. Erivapauksien myöntäminen aluksilla vaadituista pätevyyskirjoista on tavallinen käytäntö sellaisissa tilanteissa, joissa lainvanisännällä ei ole mahdollisuutta toimittaa alukselle riittävää määrää sellaisia henkilöitä, joilla muodollinen pätevyys on riittävän korkealla tasolla. Erivapautta myönnettäessä Liikenne- ja viestintävirasto voi ottaa huomioon henkilön muut muodolliset pätevyydet ja kyvyn hoitaa ylempi tehtävä turvallisesti. Tarkoituksena on, että erivapaus on aina lyhytaikainen ja väliaikainen ratkaisu.

Lisäpätevyyskoskevan väliaikaisen poikkeuksen osalta tarkoituksena on noudattaa samoja periaatteita. Säännöksen tarkoituksena on valmistautua sellaiseen tilanteeseen, jossa laivanisäntä ei löydä riittävästi jonkin erityisen lisäpätevyydistodistuksen omaavia merenkulkijoita alukselle, eikä esimerkiksi kokoontumisrajoitusten johdosta kyseistä lisäpätevyyttä koskevaa lyhytkurssitarjontaa voida tarjota. Myöntämällä erivapaus myös aluksella vaadittavasta lisäpätevyydestä mahdollistettaisiin aluksena vähimmäismiehitysvaatimuksen toteutuminen, jolloin alus voisi lähteä merelle. Erivapaus sidottaisiin määrääjäksi määrättyyn alukseen ja myöntämisessä otettaisiin huomioon se, että aluksella on kuitenkin kyseisen lisäpätevyyden omaavia muita merenkulkijoita.

Erivapauksia aluksella vaadittavasta lisäpätevyyskoskevia ennakoidaan tarvittavan vain erittäin pieniä määriä. Mahdollisuus erivapauden myöntämiselle on kuitenkin tärkeä olla olemassa, jotta

alusliikenteen katkeamattomuus epidemian aiheuttamissa poikkeustilanteissa voidaan varmistaa.

Säännöksen ehdotetaan olevan voimassa 31.10.2021 asti niin, että sen nojalla myönnettyt erivapaudet olisivat voimassa erivapauden ehtojen mukaisesti. Enintään erivapaudet olisivat voimassa 30.4.2022 asti. Mikäli tilanne olennaisesti helpottuu ennen lain voimassaoloajan päättymistä, olisi lakimuutos tarkoitus esittää kumottavaksi.

Toisin kuin voimassa olevassa 13 §:n 1 momentissa, 4 momentissa ei edellytettäisi asianomaisen valtakunnallisen merenkulkualan työmarkkinajärjestön kuulemista ennen erivapauden myöntämistä. Kuulemisesta voi aiheutua tarpeettomia viiveitä, jotka voivat vaikeuttaa meriliikenteen toimintaa poikkeusoloissa.

8.2 Laki liikenteen palveluista

18 a §. *Laajennettu varautumisvelvollisuus covid-19-epidemian aikana.* Lailla 1256/2020 liikenteen palveluista annettuun lakiin lisätyn väliaikaisen 18 a §:n voimassaoloa ehdotetaan jatkettavan 31.10.2021 asti. Koska aiemman 18 a §:n voimassaolo päättyy 30.6.2021, jatkettaisiin säännöksen voimassaoloa lisäämällä lakiin uusi, samansisältöinen 18 a §, jonka olisi tarkoitus tulla voimaan 1.7.2021 alkaen. Ehdotuksen suomenkieliseen versioon on tehty yksi kielellinen muutos verrattuna voimassa olevaan säännökseen. Ehdotuksen ruotsinkieliseen versioon on myös tehty kielellisiä muutoksia. Voimassa olevalla 18 a §:llä on asetettu pienemmille tieliikenteen toimijoille väliaikainen covid-19-epidemiaan liittyvä varautumisvelvollisuus, joka linkittyy tartuntatautilain (ks. laki 147/2021 ja HE 245/2020 vp) väliaikaisten 58 c, 58 e ja 58 h §:en soveltamiseen. Nämä tartuntatautilain väliaikaiset säännökset ovat voimassa 30.6.2021 asti. Sosiaali- ja terveysministeriö on valmistelemassa tartuntatautilain muutosta, jolla jatkettaisiin säännösten voimassaoloa.

Tartuntatautilain väliaikaisen 58 e §:n mukaan säännöksessä tarkoitettun kuljetuspalvelun tarjoajan ja tämän toimeksiannosta toimivan liikenneoitsijan on covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi toiminnassaan huolehdittava siitä, että liikennevälineen matkustajien käyttöön tarkoitettut tilat ja pinnat puhdistetaan säännöllisesti ja puhdistamista tehostetaan sen lisäksi, mitä muualla kyseisen toiminnan osalta puhdistamisesta säädetään riittävän hygieniatason saavuttamiseksi ja säilyttämiseksi sekä siitä, että muita vastaavia tartuntojen leviämistä estäviä käytänteitä noudatetaan. Säännöksen mukaan siinä tarkoitettujen tahojen on huolehdittava myös siitä, että matkustajille tarjotaan mahdollisuus riittävän hygieniatason ylläpitämiseen liikennevälineessä sekä annetaan riittävän etäisyyden ylläpitämistä, käsien puhdistamista, kasvosuojusten käyttämistä ja muita vastaavia tartuntojen leviämistä estäviä käytänteitä liikennevälineessä koskevat toimintaohjeet. Lain 58 e § ja siinä säädetyt hygieniavelvoitteet ovat valtakunnallisesti voimassa suoraan lain nojalla lain voimassaolon ajan (ks. HE 245/2020 vp). Jos tämän väliaikaisen sääntelyn voimassaoloa päädytään jatkamaan, olisivat velvoitteet valtakunnallisesti voimassa mahdollisesti myös 30.6.2021 jälkeen. Tämän katsottaisiin tarkoittavan sitä, että myös liikenteen palveluista annetun lain 18 a §:n mukaista varautumista edellytettäisiin valtakunnallisesti, jos säännöksen voimassaoloa jatketaan. Lisäksi tartuntatautilain 58 h §:ssä, jossa säädetään covid-19-epidemian estämiseksi tarkoitettua suunnitelmasta, on viittaus liikenteen palveluista annetun lain 18 a §:ään. Kyseinen velvoite kohdistuu siten 18 a §:ssä tarkoitettuihin toimijoihin.

Suurempiin tieliikenteen toimijoihin sovellettava voimassa olevan lain mukainen varautumisvelvollisuus (18 §) koskee vain luvanhaltijoita, joilla on liikennekäytössä enemmän kuin 15 linja-autoa taikka ajoneuvoa tai ajoneuvoyhdistelmää, jonka suurin sallittu kokonaisuus on

yli 3 500 kiloa. Edellä mainittujen luvanhaltijoiden on varauduttava kaiken tyyppiin normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin ja huomioitava myös valmiuslain vaatimukset. Väliaikainen 18 a § asettaa suppeamman, covid-19-epidemiaan liittyvän varautumisvelvollisuuden myös pienemmille toimijoille, kuten taksiliikenteen toimijoille ja toimijoille, joilla on liikennekäytössä 15 tai vähemmän kuin 15 linja-autoa, ajoneuvoa tai ajoneuvoyhdistelmää. Tavaraliikenneluvan haltijoista laajennus koskisi vain niitä, jotka harjoittavat myös henkilökuljetusta.

Väliaikaisen 18 a §:n mukaan taksiliikenneluvan haltijan ja muun kuin 18 §:n 1 momentissa tarkoitettun henkilöliikenneluvan haltijan ja henkilöliikennettä harjoittavan tavaraliikenneluvan haltijan olisi varauduttava covid-19-taudin leviämisen ehkäisemiseen ja huolehdittava matkustajien terveyteen liittyvistä toimenpiteistä, jos covid-19-epidemian tilanne sitä edellyttää kansallisesti tai alueellisesti. Edellä mainittuja toimenpiteitä voitaisiin siis kohdentaa kansallisesti ja alueellisesti. Edellä todetusti katsottaisiin, että varautumista edellytettäisiin valtakunnallisesti, jos tartuntatautilain väliaikaisen 58 e §:n voimassaoloa päädyttäisiin jatkamaan. Luvanhaltijan olisi laadittava viivytyksettä suunnitelma, jonka laadinnassa olisi huomioitava sosiaali- ja terveystieteiden ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen antamat tartuntatautien torjumiseen liittyvät ohjeet ja määräykset. Liikenne- ja viestintävirasto voisi antaa valtakunnallista ohjeistusta tarkentavia ohjeita. Liikenne- ja viestintävirastolla on kansainvälisten yhteyksiensä ansiosta hyvä käsitys siitä, mitä erityisohjeistusta eri maissa tämän tyyppiseen toimintaan annetaan. Jos luvanhaltija on jäsenenä välityskeskuksessa, voisi suunnitelman tehdä myös välityskeskus luvanhaltijoiden puolesta tai yhteistyössä luvanhaltijoiden kanssa. Luvanhaltijat ja etujärjestöt voisivat lisäksi laatia mallisuunnitelmia, joita luvanhaltijat voisivat hyödyntää suunnitelmien laatimisessa. Jos luvanhaltijat tarjoavat viranomaisten järjestämiä palveluja, heidän olisi erityisesti otettava huomioon palveluista vastaavien viranomaisten ohjeistus. Luvanhaltijoiden on erityisesti otettava huomioon Kansaneläkelaitoksen ohjeistus, jos he tarjoavat Kansaneläkelaitoksen sairausvakuutuslain (1224/2004) perusteella korvaamia matkoja. Suunnitelman sisällystä ja laadinnasta voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Suomessa on paljon julkisesti järjestettyä liikennettä, kuten kuntien, kuntayhtymien ja valtion hankkimaa julkista henkilöliikennettä, koululaiskuljetuksia, sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain mukaisia kuljetuksia sekä Kansaneläkelaitoksen korvaamia kuljetuksia. Osa edellä mainitusta kuljetustarjonnasta perustuu kilpailutettuihin hankintoihin, ja näissä kuljetuksissa myös järjestävät viranomaiset ovat keskeisessä roolissa tartuntatautien leviämisen torjuntaan varauduttaessa.

109 §. *Laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolo ja uusiminen ja kelpoisuustodistusten voimassaoloajan pidentäminen.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi väliaikainen 4 momentti, jossa mahdollistettaisiin laivaväen kelpoisuustodistusten voimassaoloajan pidentäminen vastaamaan kelpoisuustodistuksella tunnustetun pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen voimassaoloajan pidennystä. Momentissa säädettäisiin, että jos covid-19-epidemian aikana ulkomaalainen toimivaltainen viranomainen on pidentänyt myöntämänsä suomalaisella aluksella työskentelevän henkilön 98 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettun pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen voimassaoloaika, Liikenne ja viestintäviraston myöntämän laivaväen kelpoisuustodistuksen voimassaoloaika päättyy samana päivänä, kuin sillä tunnustettavan pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen voimassaolo päättyy, kuitenkin viimeistään 30.4.2022.

Kelpoisuustodistus on asiakirja, jolla Suomen viranomainen tunnustaa ulkomaisen viranomaisen myöntämän pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen. Kelpoisuustodistus on edellytys työskentelemiseksi Suomen lipun alla olevassa aluksessa liikenteen palveluista annetun lain 98 §:n 3 ja 4 momentin mukaisissa tapauksissa. Kelpoisuustodistus myönnetään lähtökohtaisesti aina siten, että sen päättymispäivämäärä on sama kuin ulkomaalaisen pätevyyskirjan tai lisäpä-

tevyystodistuksen päättämispäivämäärä. Covid-19-epidemian aikana moni ulkomainen viranomais-omainen on päättänyt normaalista poikkeavin menettelyin jatkaa myöntämänsä pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen voimassaoloaika merenkulun jatkuvuuden turvaamiseksi. Jotta kyseiset pätevyudet omaava henkilö voisi jatkaa työskentelyään Suomen lipun alla olevalla aluksella, tulee myös Liikenne- ja viestintäviraston myöntämän kelpoisuustodistuksen voimassaoloaika jatkaa vastaavasti.

Väliaikainen muutos kelpoisuustodistusten voimassaoloon koskisi ainoastaan voimassaolevien kelpoisuustodistusten voimassaolon pidentämistä. Pätevyuden haltijat työskentelevät ammatissaan yleensä jatkuvasti. Esitettävällä rajatulla voimassaolon jatkolla ei siten arvioida olevan merkittävää heikentävää vaikutusta henkilöiden ammattitaitoon, eikä siten myöskään merenkulun turvallisuuteen. Kaikilla kansainvälisessä liikenteessä olevilla aluksilla myös pidetään kansainvälisiin sopimuksiin perustuvia harjoituksia määräajoin keskeisimpiä turvallisuustehtäviä koskien. Lisäksi muutos olisi ajallisesti rajattu koskemaan suhteellisen lyhyttä aikaa.

Laivaväen pätevyyskirjoja koskevien poikkeusten välttämättömyyttä on kuvattu tarkemmin luvussa 5 ja 109 a §:ää koskeissa säännöskohtaisissa perusteluissa.

Lailla 1256/2020 lisätty 4 momentti on voimassa 30.6.2021 asti. Nyt ehdotettava muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2021 alkaen. Muutos olisi voimassa 31.10.2021 asti ja kelpoisuustodistusten voimassaoloaika päättyisi viimeistään 30.4.2022.

109 a §. *Laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolon pidentäminen.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi väliaikaisesti uusi 109 a §. Ehdotettu pykälä vastaisi sisällöllisesti 30.6.2021 asti voimassaolevaa 109 a §:ää (ks. laki 227/2021). Ehdotuksen tarkoituksena on jatkaa samansisältöisen poikkeuksen voimassaoloaika 31.10.2021 asti.

Pykälässä säädettäisiin 109 §:ssä tarkoitettujen laivaväen määräaikaisten pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaoloajan pidentämisestä covid-19-epidemian aikana. Ehdotuksen mukaan kaikkien niiden pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten, joiden voimassaoloaika päättyi viimeistään 31 päivänä lokakuuta 2021, voimassaolo jatkuisi ilman erillistä hakemusta kuusi kuukautta siitä ajankohdasta, jona pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen voimassaolo päättyisi. Näin ollen ehdotus koskisi kaikkia voimassa olevia pätevyyskirjoja, myös niitä, joiden voimassaolo on jo jatkettu aiempien väliaikaisten poikkeusten perusteella (ks. lait 227/2021 ja 407/2020) vaikka alkuperäinen pätevyyskirjaan merkitty voimassaolo olisi jo päättynyt.

Voimassaoloajan pidennystä ei tarvitsisi erikseen hakea ja pidennykset olisivat voimassa enintään huhtikuun 2022 loppuun asti.

Ehdotettavat väliaikaiset laivaväen pätevyyskirjoja koskevat poikkeukset ovat tarpeen ottaen erityisesti huomioon merenkulkualan kansainvälisyys. Meriliikenteen toimivuus on vahvasti sidoksissa sekä Suomen että muiden valtioiden asettamiin liikkumisrajoituksiin. Vaikka epidemiatilanne paranisi Suomessa, heijastuu muun maailman vakava epidemiatilanne myös Suomen merenkulkualan. Suomalaisia merenkulkijoita palvelee myös ulkomaalaisilla aluksilla, joten kansainvälisillä toimilla on merkitystä muun muassa miehistönvaihtokysymyksiin. Samoin suomalaisten alusten miehistönvaihtoihin vaikuttavat muiden maiden toimenpiteet. Lisäksi ulkomaisilla merenkulkijoilla tai ulkomailla asuvilla suomalaisilla merenkulkijoilla on suomalaisia pätevyyskirjoja, joiden uusiminen normaalisti edellyttäisi matkustamista Suomeen. Laivaväen pätevyyskirjojen pidentämistä koskevia toimia on toteutettu laajasti muissa valtioissa.

Maailmanlaajuisen pandemian ennakoidaan jatkuvan vielä kesän 2021 aikana, eikä laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyyskirjojen uusimismenettelyissä ennakoita päästävän normaaleihin menettelyihin ainakaan ennen lokakuun 2021 loppua. Mikäli tilanne olennaisesti helpottuu ennen lain voimassaoloajan päättymistä, olisi lakimuutos tarkoitus esittää kumottavaksi.

Laivaväen pätevyyskirjojen koskevien ehdotusten tarkoituksena on turvata merikuljetusten jatkuvuutta myös epidemiatilanteessa. Laivaliikenteellä on Suomen elinkeinoelämälle suuri merkitys, sillä arviolta noin 80–90 prosenttia Suomen viennistä ja tuonnista kulkee meritse. Katkokset laivaliikenteessä ja erityisesti merikuljetuksissa voivat herkästi heijastua haitallisesti laajemminkin yhteiskunnan toimivuuteen ja elinkeinotoimintaan. Merikuljetusten jatkuvuudella on tärkeä merkitys Suomen huoltovarmuuden kannalta.

Pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolon pidentäminen johtaa tilanteeseen, jossa merenkulkijoille syntyy pidempi väli kertauskurssien välillä kuin normaalisti on mahdollista. Tämä voidaan katsoa jossakin määrin heikentäväksi tekijäksi merenkulun turvallisuudelle. Aluksilla vähintään kuukausittain suoritettavat pakolliset harjoitukset kuitenkin edesauttavat osaamisen ylläpitämistä, vaikka maissa suoritettavia harjoituksia kurssien yhteydessä ei kyetäkään järjestämään tarvittavassa laajuudessa tai niihin pystytään osallistumaan. On myös huomioitava, että tämänkaltaisia maissa järjestettäviä kertauskursseja ei ole kansainvälisesti edellytetty merenkulkijoilta kuin vuonna 2010 Manilassa järjestetyn diplomaattikonferenssin yhteydessä hyväksytyjen STCW-yleissopimuksen ns. Manilan muutosten jälkeen. Näin ollen voidaan kokonaisuutena arvioiden todeta, että merikuljetusten jatkuvuuden turvaamista koskevaa väliaikaista muutosta on pidettävä painoarvoltaan merkittävämpänä kuin vähäistä heikentymää merenkulun turvallisuudessa. Väliaikainen muutos olisi myös ajallisesti rajattu koskemaan vain välttämättömäksi arvioitua aikaa.

Voimassaoloaikojen pidennykset eivät myöskään vaikuta merenkulkijoiden velvollisuuteen käydä lääkärintarkastuksissa. Määräaikaisena myönnettyjen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaoloaika on viisi vuotta. Laivaväen lääkärintarkastuksista annetun lain (1171/2010) 10 §:n 1 momentin mukaan laivaväen lääkärintarkastuksesta annettava lääkärintodistus on puolestaan voimassa kaksi vuotta sen antopäivästä lukien. Lääkärintodistuksen on oltava voimassa pätevyyskirjaa haettaessa ja merimies vastaa itse siitä, että lääkärintodistus uusitaan siten, että se on jatkuvasti laivalla työskennellessä voimassa. Pätevyyskirjojen uusimiseen pandemian aikana liittyvät haasteet koskevat ennen kaikkea kurssisuoritusten voimassaoloa. Oppilaitosten kurssitarjontaan sekä merenkulkijoiden mahdollisuuteen osallistua kurseille ovat vaikuttaneet edellä kuvatusti ennen kaikkea asetetut kokoontumis- ja liikkumisrajoitukset. Sen sijaan merimieslääkärintarkastustoimintaan nämä rajoitukset eivät ole vastaavassa määrin vaikuttaneet. Näin ollen lääkärintarkastustoimintaa on kyetty myös pandemian aikana hoitamaan varsin tavanomaisesti, eikä tarveta lääkärintodistusten voimassaolosta säädettyihin poikkeuksiin ole. Liikenne- ja viestintävirastolla on kuitenkin laivaväen lääkärintarkastuksista annetun lain 10 §:n 3 momentin mukaisesti mahdollisuus yksittäistapauksissa antaa henkilölle tilapäisesti lupa työskennellä ilman voimassaolevaa lääkärintodistusta enintään kolmen kuukauden ajan, mikäli merenkulkija on esimerkiksi estynyt menemästä lääkärintarkastukseen oleskelumaansa asettamien rajoitusten vuoksi.

Vaikka merenkulun oppilaitokset ovat pyrkineet tarjoamaan mahdollisuuksien mukaan kurssitarjontaa liikkumis- ja kokoontumisrajoitusten ja -suositusten sallimissa rajoissa, nyt ehdotettuja määräaikaisten pidennyksiä merenkulun pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaoloon on pidettävä välttämättöminä, jotta varmistetaan merikuljetusten häiriötön jatkuvuus epidemian aiheuttamissa poikkeuksellisissa olosuhteissa. Koska kurssitarjonta on ollut jo yli vuoden ajan rajallista ja kursseja joudutaan perumaan osin lyhyelläkin varoitusaikalla esimerkiksi uusien rajoitusten, epidemian kiihtymisen tai kurssilaisten tai kouluttajien altistumisten

vuoksi, olisi kohtuutonta olettaa, että kaikki pätevyyttään uusivat merenkulkijat kykenisivät käymään tarvittavat täydennyskoulutukset nykyisen lainsäädännön (ks. laki 227/2021 ja HE 10/2021 vp) mukaisesti vuoden 2021 loppuun mennessä. Vaikka epidemiatilanne helpottuisi kesän aikana, edellä mainittujen syiden voi perustellusti ennakoida vaikuttavan kurssitarjontaan myös kesän ja syksyn aikana. Merenkulkijoiden mahdollisuuteen osallistua maissa järjestettävillä kursseilla vaikuttaa olennaisesti tietyn kurssin järjestämisajankohta ja sen yhteensovittaminen työvuorojen kanssa. Tähän yhteensovittamiseen ja kurssien järjestymiseen liittyvät epävarmuustekijät ovat omiaan lisäämään riskiä siitä, että yksittäisen merenkulkijan mahdollisuus osallistua suunnitellusti kurssille kärsii epidemiasta johtuvista syistä.

Lisäksi on huomioitava, että merkittävä osa suomalaisesta merenkulkuhenkilöstöstä on ollut lomautettuna epidemian ajan, eikä tämän henkilöstön kurssisuoritusten uusimisesta ole tästä johtuen välttämättä huolehdittu epidemiatilanteen kestäessä. Vähentynyt meriliikenne on siis ollut omiaan kasaamaan kurssien tarvetta epidemian jälkeiseen aikaan. Näin ollen paine oppilaitoksille kurssien järjestämiseksi on huomattava, ja vaikka oppilaitokset pyrkivätkin varmasti vastaamaan kysyntään lisäkursein, on todennäköistä, että kevästä 2020 asti patoutunut kurssitarve ei saada kokonaan purettua kesän ja syksyn 2021 aikana. Lisäksi vallitsevissa olosuhteissa on epävarmaa, milloin kursseja päästään tosiasiaissa järjestämään.

Vaikka kursseja päästäisiin syksyllä järjestämään normaalijärjestelyin ja normaalissa laajuudessa, on välttämätöntä ulottaa pätevyyksien voimassaolo nyt ehdotettavalla tavalla enintään huhtikuun 2022 loppuun asti. Näin pyritään varmistamaan, että kursseja tarjoavien oppilaitosten kapasiteetti kurssien järjestämiseksi riittää vastaamaan patoutuneeseen kysyntään syksyn 2021 ja talven 2022 aikana.

Ehdotuksella ei ole tarkoitus lisätä alan toimijoille tai viranomaisille oikeuksia tai velvollisuuksia, vaan säilyttää väliaikainen tilanne aiemmin säädettyä pidempään.

179 a §. *Aikataulu- ja reittitiedoista ilmoittaminen covid-19-epidemian aikana.* Lailla 1256/2020 liikenteen palveluista annettuun lakiin lisätyn ja lailla 198/2021 muutetun väliaikaisen 179 a §:n voimassaoloa ehdotetaan jatkettavan 31.10.2021 asti. Koska aiemman 179 a §:n voimassaolo päättyy 30.6.2021, jatkettaisiin säännöksen voimassaoloa lisäämällä lakiin uusi, samansisältöinen 179 a § 1.7.2021 alkaen. Ehdotuksen suomen- ja ruotsinkieliseen versioon on tehty yksi kielellinen muutos verrattuna voimassa olevaan säännökseen. Lain voimassa olevan 179 a §:n mukaan joukkoliikenteen muutoksista tulisi covid-19-epidemian aikana ilmoittaa viimeistään viisi päivää etukäteen. Henkilöliikenteen kuljetuspalvelun tarjoajan olisi ilmoitettava säännöllisesti tarjottavan palvelun aloittamisesta, lopettamisesta ja olennaisista muutoksista Liikenne- ja viestintävirastolle viimeistään viisi päivää ennen suunnitelman toteuttamista, voimassa olevan lain edellyttämän 60 päivän sijaan, siltä osin kuin tiedot eivät ole saatavilla 154 §:n 1 momentin mukaisesta rajapinnasta. Mikäli Liikenne- ja viestintävirasto mainitun pykälän 2 momentin mukaisesti järjestäisi tietopalvelun hankkimalla sen Liikenteenohjausyhtiö Fintraffic Oy:ltä, ilmoitus olisi tehtävä suoraan tälle palveluntarjoajalle. Olennaisilla muutoksilla tarkoitettaisiin muutoksia esimerkiksi suunnitelluissa aikatauluissa, reiteissä tai pysäkeissä. Lyhyempi ilmoitusaika mahdollistaisi palveluiden nopeamman aloittamisen, lopettamisen ja olennaiset muutokset covid-19-epidemian aikana. Lyhyempi ilmoitusaika on ollut käytössä kevästä 2020 (HE 62/2020 vp, HE 202/2020 vp). Ensimmäinen poikkeus oli voimassa 31.10.2020 asti, jonka jälkeen poikkeusta jatkettiin 1.1.2021 voimaantulleella lailla 1256/2020. Nykyinen poikkeus on voimassa 30.6.2021 asti.

8.3 Luotsauslaki

21 b §. *Poikkeukset covid-19-epidemian aikana.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi väliaikaisesti uusi 21 b §. Pykälä pääosin vastaisi lailla 199/2021 (ks. HE 263/2020 vp) lisättyä 21 b §:ää, jonka voimassaoloaika päättyy 30.6.2021. Covid-19-epidemian pitkittyessä on tarpeen säätää vastaavasta poikkeuksesta, joka olisi voimassa lokakuun 2021 loppuun asti.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Liikenne- ja viestintävirasto voi poiketa koeluotsausvaatimuksesta myönnettäessä uusia luotsin ohjauskirjoja tai linjaluotsinkirjoja ajanjaksona, joka päättyy 31 päivänä lokakuuta 2021. Momentissa säädettäisiin myös, että ilman koeluotsausta myönnettävä luotsin ohjauskirja tai linjaluotsinkirja on voimassa kuusi kuukautta myöntämispäivästä. Lisäksi säännöksessä edellytettäisiin, että luotsin ohjauskirja tai linjaluotsinkirja voidaan myöntää ilman koeluotsausvaatimuksen täyttämistä, jos koeluotsauksen suorittaminen on covid-19-epidemiasta johtuvista syistä merkittävästi vaikeutunut ja menettely on välttämätöntä merenkulun jatkuvuuden turvaamiseksi, eikä se aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle tai ympäristölle.

Ehdotuksen tarkoituksena on mahdollistaa uusien luotsin ohjauskirjojen ja linjaluotsinkirjojen myöntäminen myös tilanteissa, joissa koeluotsauksen suorittaminen on merkittävästi vaikeutunut covid-19-epidemian aiheuttamien poikkeuksellisten tilanteiden vuoksi. Koeluotsausvaatimuksesta poikkeaminen edellyttäisi Liikenne- ja viestintäviraston harkintaa. Harkinnassaan se ottaisi huomioon erityisesti koeluotsausvaatimuksesta poikkeamisen välttämättömyyden. Harkinnassa huomiota kiinnitettäisiin siten siihen, onko luotsin ohjauskirjan tai linjaluotsinkirjan myöntäminen välttämätöntä merenkulun jatkuvuuden turvaamiseksi. Lisäksi koeluotsausvaatimuksesta voitaisiin poiketa vain, jos koeluotsauksen suorittaminen on covid-19-epidemiasta johtuvista syistä merkittävästi vaikeutunut. Näin voisi olla esimerkiksi silloin, jos infektorinkin minimoimiseksi alukset kieltäytyvät ottamasta ylimääräisiä henkilöitä, kuten koeluotsauksen vastaanottajia, alukselle.

Liikenne- ja viestintäviraston tulisi harkinnassaan ottaa huomioon myös turvallisuusnäkökohdat. Liikenne- ja viestintävirasto voisi myöntää luotsin ohjauskirjan tai linjaluotsinkirjan poikkeuksellisesti ilman koeluotsauksen suorittamista, jos menettelyn ei arvioida aiheuttavan vaaraa merenkulun turvallisuudelle. Arvioinnissa voitaisiin kiinnittää huomiota esimerkiksi väylän erityispiirteisiin sekä hakijan aiempaan luotsaus- ja merenkulkukokemukseen tai muihin ammatitaitoa osoittaviin tekijöihin, kuten laivasimulaattorissa suoritettuihin harjoitteluihin.

Voimassaolevan 21 b §:n 2 momentissa säädetään luotsauksen henkilölupien voimassaolon jatkamisesta covid-19-epidemian aiheuttamissa erityistilanteissa. Myös 2 momentin voimassaoloaikaa ehdotetaan pidennettäväksi. Lainkohdassa säädettäisiin, että Liikenne- ja viestintävirasto voi hakemuksesta jatkaa niiden 12 §:n 2 momentissa tarkoitettujen luotsin ohjauskirjojen, 14 §:n 5 momentissa tarkoitettujen linjaluotsinkirjojen ja 16 §:n 5 momentin nojalla myönnettyjen erivapauksien, joiden voimassaoloaika päättyy viimeistään 31 päivänä lokakuuta 2021, voimassaoloa luotsin ohjauskirjan, linjaluotsinkirjan tai erivapauden viimeisestä voimassaolopäivästä kuusi kuukautta, jos se on tarpeen covid-19-epidemiaan liittyvän merkittävän syyn vuoksi ja jos se on välttämätöntä merenkulun jatkuvuuden turvaamiseksi eikä aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle tai ympäristölle.

Ehdotus koskisi myös niitä luotsin ohjauskirjoja, linjaluotsinkirjoja ja erivapauksia, joiden voimassaoloaika on jatkunut aiempien väliaikaisten poikkeusten perusteella (ks. lait 408/2020 ja 199/2021). Myös 30.10.2020–12.3.2021 välisenä aikana vanhentuneet lupakirjat voitaisiin uudistaa momentissa tarkoitettulla tavalla, mikäli momentissa mainitut edellytykset täyttyvät.

Edellytyksenä voimassaoloajan jatkamiselle olisi, että se on tarpeen covid-19-epidemiaan liittyvän merkittävän syyn vuoksi. Näin voisi olla esimerkiksi silloin, jos vaadittavaa koulutusta ei voida järjestää kokoontumisrajoitusten vuoksi tai hakijat eivät liikkumisrajoitusten vuoksi pääse matkustamaan koulutuspaikalle. Muutoksen tarkoituksena ei olisi automaattisesti myöntää henkilölupia tai pidentää niiden voimassaoloa normaalista poikkeavin menettelyin. Sen sijaan poikkeusmahdollisuuksia voitaisiin hyödyntää vain, jos normaalit menettelyt eivät olisi covid-19-epidemian aiheuttamien erityistilanteiden vuoksi mahdollisia.

Lisäksi edellytettäisiin poikkeavan menettelyn välttämättömyyttä merenkulun jatkuvuuden turvaamiseksi. Menettely voi olla välttämätöntä, esimerkiksi silloin, jos luotsin ohjauskirjan voimassaolon jatkaminen olisi välttämätöntä tietyn luotsausalueen riittävän miehityksen varmistamiseksi epidemiatilanteessa. Linjaluotsinkirjan väliaikainen jatkaminen voisi olla välttämätöntä esimerkiksi tilanteessa, jossa ulkomaisen linjaluotsin matkustaminen Suomeen uusimpaan linjaluotsinkirjaansa merenkulun oppilaitoksessa ei olisi terveysturvallisuuden näkökulmasta järkevää tai mahdollista.

Liikenne- ja viestintäviraston olisi säännöksen mukaan myös otettava huomioon turvallisuusnäkökohdat. Henkilölupien voimassaoloajan jatkaminen olisi mahdollista, jos sen ei arvioida aiheuttavan vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle tai ympäristölle. Poikkeaminen normaaleista menettelysäännöistä edellyttäisi aina viranomaisen tapauskohtaista harkintaa. Arviointi tehtäisiin kokonaisarviointina, jossa arvioitaisiin jatkos välttämättömyyttä meriliikenteen jatkuvuuden turvaamiseksi suhteessa turvallisuusvaikutuksiin. Kyseessä olisi olemassa olevan luotsauksen lupakirjan jatkaminen, jolloin henkilö on jo todisteellisesti osoittanut osaamisensa ja toiminnut tehtävässä vähintään useiden vuosien ajan. Arvioinnissa huomioitaisiin erityisesti hakijan aiempi kokemus ja muu ammattitaito, viimeaikainen työhistoria, aiemmat luotsauksen lupakirjat, väyläkohtaiset erityisvaatimukset, ja muut vastaavat seikat.

Lain on tarkoitus olla voimassa 31.10.2021 asti. Ehdotuksen mukainen voimassaoloaika on tarpeen, koska epidemian ennakoitaan jatkuvan vielä kesän 2021 aikana, eikä henkilölupien uusimismenettelyissä ennakoita päästävän normaaleihin menettelyihin ainakaan ennen lokakuun 2021 loppua. Mikäli tilanne olennaisesti helpottuu ennen lain voimassaoloajan päättymistä, olisi lakimuutos tarkoitus esittää kumottavaksi.

Mahdollisuutta luotsauksen lupakirjan määräaikaiseksi jatkamiseksi on pidetty alalla tervetulleena ratkaisuna epidemian aiheuttamien lupakirjojen uudistamiseen liittyviin hankaluuksiin. Lupakirjan määräaikaista jatkamista hakemuksella lain 199/2021 mukaisesti ei ole toistaiseksi hyödynnetty laajamittaisesti. Tapauskohtaisesti arvioitavat poikkeusmahdollisuudet nähdään kuitenkin perusteltuina, jotta covid-19-epidemian aikana on mahdollisuus reagoida nopeasti ja joustavasti luotsaustoiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi epidemian aiheuttamissa poikkeuksellisissa olosuhteissa. Mikäli viranomaisella ei ole käytössään joustavaa mahdollisuutta poikkeuslupien myöntämiseen tapauskohtaisesti, saattaisivat epidemiasta aiheutuvat vaikeasti ennakoitavat poikkeustilanteet johtaa jopa liikenteen keskeytymiseen tietyillä luotsausalueilla. Koeluotsausvaatimuksesta ei ole toistaiseksi jouduttu tekemään poikkeuksia, mutta mahdollisuus sille on tärkeä olla olemassa.

9 Lakia alemman asteinen sääntely

Liikenteen palveluista annetun lakiin ehdotetun väliaikaisen 18 a §:n sisältämä asetuksenantovaltuus mahdollistaisi tarkempien säännösten antamisen mainitussa pykälässä tarkoitettua suunnitelman sisällöstä ja laadinnasta. Koska ehdotettu asetuksenantovaltuus olisi voimassa vain väliaikaisesti ja se koskisi vain suunnitelman sisältöä ja laadintaa, olisi se tarkkarajainen.

Asetuksenantovaltuus on välttämätön luvanhaltijoiden varautumisen kannalta covid-19-epidemian aikana.

10 Riippuvuus muista esityksistä

Sosiaali- ja terveysministeriö on valmistelemaan tartuntatautilain muutosta, jolla jatkettaisiin muun muassa lain liikenteen terveysturvallisuutta koskevien säännösten voimassaoloa alkusyksyn 2021 asti. Hallituksen esitys olisi tarkoitus antaa eduskunnalle viimeistään toukokuussa 2021. Hallituksen esityksellä on vaikutusta liikenteen palveluista annetun lain 18 a §:ään sekä tässä hallituksen esityksessä esitettävien poikkeusten voimassaoloon.

11 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.7.2021. Muutosten ehdotetaan olevan voimassa väliaikaisesti 31.10.2021 asti. Voimassaoloaikaan vaikuttaa osittain tartuntatautilain muutoksen tuleva voimassaoloaika, koska se liittyy liikenteen palveluista annetun lain 18 a §:n säännöksiin.

Hallituksen esityksessä (HE 62/2020 vp) esitettiin väliaikaisia muutoksia covid-19-epidemian aiheuttamaan poikkeuksellisiin tilanteisiin reagoimiseksi ja yhteiskunnan toiminnan varmistamiseksi. Liikenteen palveluista annettua lakia ja laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annettua lakia koskevat väliaikaiset muutokset (ks. lait 406/2020 ja 407/2020) tulivat voimaan 1.6.2020. Laivaväen pätevyysliittymään liittyy alan korostuneesta kansainvälisyydestä johtuen erityispiirteitä, jotka vaativat muita ehdotuksia pidempää voimassaoloaika. Näin ollen laivaväen pätevyysliittymää koskevat muutokset ovat voimassa 30.4.2021 asti, johon mennessä väliaikaisesti pidennettyjen pätevyyskirjojen, lisäpätevyystodistusten ja erivapauksien voimassaoloaika päättyy.

Laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain muutoksella 228/2021, liikenteen palveluista annetun lain muutoksilla 1256/2020 ja 227/2021 sekä luotsauslain muutoksella 199/2021 tehtyjen poikkeusten voimassaoloajat päättyvät 30.6.2021.

Tällä hallituksen esityksellä muutettaisiin voimassaoloaikoja 31.10.2021 asti.

Ehdotettu voimassaoloaika perustuu siihen, että covid-19-epidemian kehittymistä ja päättymistä on vaikea ennakolta arvioida. Epidemia voi edetä aalloittain, eli tartunnat voivat muun muassa rajoitustoimien takia lähteä laskuun, mutta tätä voi seurata uusi aalto, jolloin tartunnat voivat nopeasti kasvaa jyrkästikin, kuten marraskuun lopussa 2020 on käynyt. Hallituksen esityksen kirjoittamishetkellä huhtikuun 2021 alussa ei vielä ole varmuutta, milloin rokotekattavuus on riittävä, jotta epidemian johdosta asetetuista rajoituksista voidaan luopua. Mikäli tilanne olennaisesti helpottuu ennen esitettyjen muutosten voimassaoloajan päättymistä, on lait tarkoitus esittää kumottaviksi.

12 Toimeenpano ja seuranta

Esityksessä ehdotettujen muutosten toteutumista ja niiden vaikutusta seurataan säännöllisesti. Liikenne- ja viestintävirasto tekee vuoden 2022 aikana kokonaisvaltaisen selvityksen covid-19-epidemian perusteella säädetyistä hallinnonalan lainsäädäntömuutoksista ja niiden vaikutuksista. Tulokset arvioidaan ja tarvittaessa tehdään pysyväisluontoisia muutoksia olemassa olevaan lainsäädäntöön.

Liikenne- ja viestintäministeriö seuraa yhteistyössä Liikenne- ja viestintäviraston kanssa epidemiatilanteen kehittymistä ja sen vaikutuksia tässä esityksessä ehdotettavien poikkeusten tarpeellisuuteen. Mikäli tilanne olennaisesti helpottuu ennen nyt esitettävien muutosten voimassaoloajan päättymistä, on lait tarkoitus esittää kumottaviksi.

13 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

13.1 Johdanto

Esityksessä on kyse koronaviruksesta johtuvan covid-19-tartuntatautiepidemian aiheuttamien poikkeuksellisten tilanteiden vuoksi tarpeellisesta lainsäädännöstä, joka ei kuitenkaan perustu valmiuslakiin tai perustuslain 23 §:ään. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi määräaikaista poikkeuksia sellaisiin yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeisiin säännöksiin, joiden noudattaminen olisi vallitsevissa poikkeusoloissa erityisen hankalaa tai mahdotonta. Pääosin kyse on voimassa olevien poikkeamisten voimassaoloajan pidentämisestä. Ehdotuksella siis jatkettaisiin väliaikaisesti voimassa olevan säännöksen voimassaoloa eikä siten lisättäisi uusia perusoikeusrajoituksia.

Jos normaalista sääntelystä ei joustettaisi edelleen, voisi covid-19-epidemian aiheuttama yhteiskunnallinen kriisi entisestään syventyä, kun yhteiskunnan kannalta kriittisen merenkulkualan toiminta vaikeutuisi esimerkiksi laivaväen menettäessään mahdollisuutensa jatkaa työskentelyä. Ehdotetun sääntelyn taustalla on siis painava yhteiskunnallinen syy. Perustuslakivaliokunta on pitänyt erityisesti terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttämistä pandemian aikana sellaisena erittäin painavana perusteena, joka oikeuttaa poikkeuksellisen pitkälle meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaistoimia (PeVM 2/2020). Nyt esitetyt muutokset kohdistuvat muille aloille kuin terveydenhuoltoon, mutta niiden vaikutukset sääntelyn kohteena olevien tahojen oikeuksiin ovat pikemminkin laajentavia kuin rajoittavia. Lisäksi esimerkiksi tavara- tai henkilöliikenteen vaikeutumisen voisi olla vaikutuksia myös terveydenhuollon toimintakykyyn.

Esityksellä ei ole arvioitu olevan liikenteen tai muun yhteiskunnan turvallisuutta heikentäviä vaikutuksia, jotka merkittävästi rajoittaisivat ihmisten perustuslain 7 §:ssä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 2 artiklassa turvattua oikeutta elämään ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Lisäksi ehdotetut muutokset ovat voimassa määräajan, koska sääntely on sidottu covid-19-epidemiaan ja sen ennakoituun vähimmäiskesto.

Perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset ovat lailla säätäminen, lain täsmällisyys ja tarkkarajaisuus, rajoituksen hyväksyttävyys, rajoituksen suhteellisuus, perusoikeuden ydinalueen koskemattomuus, oikeusturvajärjestelyjen riittävyys ja ihmisoikeusvelvoitteiden noudattaminen. Lisäksi perustuslakivaliokunta on korostanut hallituksen esitysten valmistelun kehittämistä niin, että säätämisperusteluissa tarkasteltaisiin ehdotuksia myös perustuslain 22 §:n mukaisen perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoitteen eikä ainoastaan perus- ja ihmisoikeusristiriitosten kannalta (PeVL 52/2014 vp, s. 3/I)

Säädettäväksi ehdotettujen väliaikaisten poikkeussäännösten tavoitteena on myös väestön terveyden suojeleminen ja terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn ylläpitäminen covid-19-epidemian aikana. Poikkeuksien tarkoituksena on siis myös välillisesti turvata perustuslain 22 §:n edellyttämällä tavalla julkisen vallan toimesta perustuslain 7 §:n 1 momentissa turvattu jokaisen oikeus elämään sekä perustuslain 19 §:n 1 momentissa säädetty julkisen vallan velvollisuus turvata riittävät terveystalvet ja edistää väestön terveyttä.

Lisäksi laivaväen pätevyksiä ja luotsauksen henkilölupia koskevien poikkeusten osalta on huomioitava normaalien pätevyysasiakirjojen hakemista ja uudistamista koskevien säännösten perimmäinen tarkoitus, joka on merenkulun turvallisuuden varmistaminen. Määräaikaisten poikkeamisten saattavat merkitä merenkulun turvallisuuden heikentymistä. Heikentämistä on kuitenkin pidettävä vähäisenä ja myös oikeasuhtaisena niillä tavoiteltuun päämäärään nähden. Poikkeamisten jatkaminen olisi välttämätöntä merenkulun jatkuvuuden ja huoltovarmuuden turvaamiseksi. Poikkeaminen olisi rajattu koskemaan vain tiettyjä pätevyksiä ja henkilölupia ja poikkeamisten voimassaoloaika olisi rajattu.

Jäljempänä tarkastellaan ja arvioidaan ehdotettujen muutosten suhdetta perustuslain 6 ja 18 §:ssä säädettyihin perusoikeuksiin.

13.2 Yhdenvertaisuus

Esitystä tulee arvioida perustuslain 6 §:n kannalta, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Säännös kieltää myös välillisen syrjinnän eli sellaiset toimenpiteet, joiden vaikutukset tosiasiallisesti – vaikkakin vain välillisesti – johtaisivat syrjivään lopputulokseen. Suosinta tai jonkin yksilön tai ryhmän asettaminen etuoikeutettuun asemaan on niin ikään kiellettyä, jos se asiallisesti merkitsisi toisiin kohdistuvaa syrjintää.

Laivaväen pätevyksiä ja kelpoisuustodistuksia koskevia ehdotuksia sovellettaisiin kaikkiin samassa tilanteessa oleviin hakijoihin. Yhdenvertaisuusperusoikeuden ydinalue säilyisi koskemattomana, sillä ehdotettavilla väliaikaisilla muutoksilla ei asetettaisi samassa tilanteessa olevia hakijoita eriarvoiseen asemaan.

Lisäksi voidaan todeta, että henkilöillä, joiden pätevydet tai kelpoisuustodistukset ovat vanhentuneet ennen covid-19-epidemiaa, ei ole ollut nyt vallitsevia poikkeuksellisia vaikeuksia uusia niitä. Ennen covid-19-epidemiaa ei esimerkiksi ollut rajoitustoimenpiteiden aiheuttamia vaikeuksia saada jatkokoulutusta, jota pätevyden uusimisen yhteydessä vaaditaan. Näin ollen he eivät joudu nyt ehdotettujen määräaikaisten säännösten perusteella huonompaan asemaan kuin he, joiden pätevydet päättyivät covid-19-epidemian aikana ja edellyttävät uusimista. Ehdotetuilla muutoksilla on tarkoitus helpottaa niiden hakijoiden tilannetta, joiden pätevyys vanhenee covid-19-epidemian aikana ja joilla on epidemian takia vaikeuksia uudistaa pätevyksiään. Ehdotetuilla määräaikaisten säännöksillä on siten hyväksyttävä peruste.

Ehdotus on lisäksi yhdenmukainen muiden perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kanssa. Lakiehdotus on täsmällisesti ja tarkkarajaisesti määritelty koskemaan vain tiettyjä laivaväen pätevyyskirjoja, lisäpätevyystodistuksia ja kelpoisuustodistuksia. Ehdotus on oikeassa suhteessa sillä tavoiteltuun hyötyyn nähden, sillä poikkeaminen olisi voimassa ainoastaan rajoitetun ajan. Ehdotusta on myös pidettävä hyväksyttävänä, koska ehdotuksen tarkoituksena on turvata merenkulun jatkuvuutta ja sitä kautta yhteiskunnan elinkeinotoimintaa ja Suomen huoltovarmuutta.

Luotsauslakia koskevalla ehdotuksella puututaan luotsauksen henkilölupien haltijoiden tai hakijoiden yhdenvertaisuuteen siltä osin, kun uusi henkilölupa myönnettäisiin tai vanhan henkilöluvan voimassaoloaika jatkettaisiin tavanomaista kevyemmin edellytyksin. Ehdotus on kuitenkin yhdenmukainen perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten kanssa. Lakiehdotus on täsmällisesti ja tarkkarajaisesti määritelty koskemaan vain tiettyjä luotsauksen henkilölupia. Eh-

dotus on oikeassa suhteessa sillä tavoiteltuun hyötyyn nähden, sillä poikkeaminen olisi voimassa ainoastaan rajoitetun ajan. Ehdotusta on myös pidettävä hyväksyttävänä, koska ehdotuksen tarkoituksena on turvata merenkulun jatkuvuutta ja sitä kautta Suomen huoltovarmuutta.

Yhdenvertaisuusperusoikeuden ydinalue säilyisi koskemattomana, sillä luotsauslain muutosehdotuksella ei asetettaisi samassa tilanteessa olevia hakijoita eriarvoiseen asemaan. Ehdotusta sovellettaisiin kaikkiin samassa tilanteessa oleviin hakijoihin. Ehdotus ei lisäksi merkitsisi automaattista poikkeamista koeluotsausvaatimuksesta tai luotsauksen henkilölupien voimassaoloaikojen välitöntä pidentämistä. Sen sijaan ehdotuksen tarkoituksena on mahdollistaa kuvatut menettelyt, jos hakijalla on covid-19-epidemiasta johtuvia olennaisia vaikeuksia suorittaa koeluotsaus tai uudistaa luotsauksen henkilölupansa.

Lisäksi voidaan todeta, että henkilöillä, joiden luotsauksen henkilöluvat vanhentuisivat ennen covid-19-epidemian aiheuttamien poikkeuksellisten tilanteiden alkamista, ei ole todennäköisesti vaikeuksia uusia henkilölupiaan. Näin ollen he eivät joutuisi ehdotetun säännöksen perusteella olennaisesti huonompaan asemaan kuin ne, joiden luotsauksen henkilölupien voimassaoloaika päättyisi covid-19-epidemiasta johtuvan poikkeuksellisen tilanteen aikana. Ehdotetuilla muutoksilla on tarkoitus helpottaa niiden hakijoiden tilannetta, joiden luotsauksen henkilölupa vanhenisi covid-19-epidemian aikana ja joilla on epidemiasta johtuvia olennaisia vaikeuksia uudistaa henkilölupiaan.

Ehdotusta koskisivat normaalit oikeusturvajärjestelyt.

Myöskään *laajennettua varautumisvelvollisuutta covid-19-epidemian aikana* koskeva ehdotus ei asettaisi samassa tilanteessa olevia taksiliikenteen tai linja-autoliikenteen toimijoita eriarvoiseen asemaan, sillä ehdotuksella jatkettaisiin väliaikaisesti voimassa olevan säännöksen voimassaoloa eikä siten lisättäisi uusia perusoikeusrajoituksia. Ehdotuksen mukaan velvoite varautumiseksi täytyisi joko alueellisesti tai kansallisesti, mikä tarkoittaisi sitä, että kaikki toimijat, jotka toimivat alueella, jossa varautumista edellytettäisiin covid-19-epidemiatilanteen johdosta, joutuisivat varautumaan covid-19-epidemian ehkäisemiseen ja huolehtimaan matkustajien terveyteen liittyvistä toimenpiteistä. Jos tartuntatautilain väliaikaisen 58 e §:n voimassaoloa jatkettaisiin, katsottaisiin, että liikenteen palveluista annetun lain 18 a §:n mukaista varautumista edellytettäisiin valtakunnallisesti. Lisäksi kaikilta toimijoilta edellytettäisiin suunnitelma. Yhdenvertaisuusperusoikeuden ydinalue säilyisi siten koskemattomana.

13.3 Oikeus työhön ja elinkeinonvapaus

Laivaväen pätevyys- ja kelpoisuustodistuksia koskevia muutosehdotuksia tulee tarkastella myös perustuslain 18 §:n 1 momentin näkökulmasta. Säännöksellä turvataan jokaiselle oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Säännöksellä vahvistetaan yrittämisen vapauden periaate, kun ammatti ja elinkeino mainitaan nimenomaan toimeentulon hankkimisen keinona. Yhtenä lähtökohtana on yksilön oma aktiivisuus toimeentulonsa hankkimisessa. Oikeus valita vapaasti työ liittyy myös yhdenvertaisuuteen ja syrjäntäkieltoon.

Esityksessä ehdotettavilla laivaväen pätevyys- ja kelpoisuustodistuksia koskevilla muutoksilla pyritään turvaamaan merenkulkuun liittyvien elinkeinon harjoittaminen covid-19-epidemian aiheuttamissa poikkeuksellisissa tilanteissa. Lisäksi muutoksilla pyritään turvaamaan riittävä pätevien merenkulkijoiden määrä myös epidemian aikana. Pätevyysien katkeamaton voimassaolo ja mahdollisuus myöntää erivapauksia lisäpätevyystodistuksista turvaavat merenkulkijoiden jatkuvuutta. Muutokset turvaavat alusten miehistöjen lisäksi satamissa työskentelevien

ihmisten työllisyyttä. Meriliikenteen ja logistiikan jatkuvuus turvaa myös laajemmin yhteiskunnan eri toimintoihin, kuten teollisuuteen, liittyvää työllisyyttä ja elinkeinotoimintaa.

Myös *luotsauslain* muutosehdotusta tulee tarkastella oikeudesta työhön ja elinkeinonvapauden näkökulmasta. Esityksessä ehdotettavilla luotsauslain muutoksilla pyritään turvaamaan merenkulkuun liittyvien elinkeinojen harjoittaminen covid-19-epidemian aiheuttamissa poikkeuksellisissa tilanteissa. Muutoksilla pyritään turvaamaan riittävä luotsauksen henkilölupien haltijoiden määrä myös covid-19-epidemian aikana. Voimassa oleva luotsin ohjauskirja on edellytys luotsina toimimiselle. Samoin linjaluotsinkirja ja erivapaus ovat keskeisiä merenkulun elinkeinonharjoittamiseen liittyviä lupakirjoja, joiden katkeamaton voimassaolo turvaa merikuljetuksien jatkuvuutta.

Luotsina työskentelevien henkilöiden lisäksi muutokset turvaavat alusten miehistöjen sekä satamissa työskentelevien ihmisten työllisyyttä. Meriliikenteen ja logistiikan jatkuvuus turvaa myös laajemmin yhteiskunnan eri toimintoihin, kuten teollisuuteen, liittyvää työllisyyttä ja elinkeinotoimintaa.

Laajennettua varautumisvelvollisuutta covid-19-epidemian aikana koskevaa ehdotusta on myös tarpeen tarkastella perustuslain 18 §:n 1 momentin näkökulmasta. Ehdotuksella jatkettaisiin väliaikaisesti voimassa olevan säännöksen voimassaoloa eikä siten lisättäisi uusia perusoikeusrajoituksia. Vaikka ehdotettu 18 a § sisältää velvoitteen taksiliikenteen ja linja-autoliikenteen toimijalle varautumissuunnitelman laatimiseksi ja suunnitelman laatiminen voi näin väliaikaisesti lisätä etenkin alalle tulevien uusien toimijoiden taloudellista ja hallinnollista taakkaa, pyritään säännöksellä turvaamaan kuljetusten saatavuutta ja toimijoiden varautumista sekä johdonmukaistamaan ja selkeyttämään toimijoiden elinkeinon harjoittamista covid-19-epidemian aikana. Ehdotettu 18 a § yhdessä tartuntatautilain väliaikaisten säännösten 58 c, 58 e ja 58 h §:n kanssa turvaa myös toimijoiden työskentelyolosuhteita ja näin työllisyyttä.

Perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytyksien nojalla perusoikeusrajoitusten on oltava myös ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta sallittavia. Elinkeinovapautta ei ole sellaisenaan turvattu Euroopan ihmisoikeussopimuksessa tai YK:n alaisissa ihmisoikeussopimuksissa. YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 23 artiklaan sisältyy työn valinnan vapaus. Elinkeinovapaus sisältyy Euroopan unionin perusoikeuskirjaan. Sen 16 artiklan mukaan elinkeinonvapaus tunnustetaan unionioikeuden sekä kansallisten lainsäädäntöjen ja käytäntöjen mukaisesti. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 1. lisäpöytäkirjan 1 artikla suojaa omaisuuden-suojaa ja sen on katsottu suojaavan välillisesti myös elinkeinotoimintaa. Kyseistä oikeutta voidaan rajoittaa laajasti lailla julkisten intressien turvaamiseksi. Suomen kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet eivät siten estä ehdotetun kaltaista sääntelyä. Edellä mainittujen muutosten tavoitteena on pitää yllä työllisyyttä covid-19-epidemian aikana ja siten turvata perustuslain elinkeinonvapauteen liittyvää oikeutta työhön ja toimeentuloon. Ehdotuksilla pyritään myös turvaamaan elinkeinonharjoitustoimintaa poikkeuksellisissa tilanteissa ja se turvaa siten perustuslain elinkeinonvapautta.

13.4 Soveltaminen Ahvenanmaalla

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 § 21 kohdan mukaan Ahvenanmaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat tieliikennettä, veneliikennettä ja paikallisen meriliikenteen väyliä.

Liikenneasioissa valtakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvat itsehallintolain 27 §:n 13 kohdan mukaan kauppamerenkulkua ja kauppamerenkulun väyliä koskevat asiat. Lisäksi valtakunnan toimivaltaan kuuluvat merenkulun pätevyyksistä päättäminen sekä niiden voimassaolon jatkaminen. Toimivaltainen viranomainen näissä asioissa on Liikenne- ja viestintävirasto.

HE 64/2021 vp

Esityksen perusoikeusliitännäiset ehdotukset ovat täsmällisiä, ajallisesti rajattuja, ja perustelussa suhteessa suojeltaviin oikeushyviin nähden. Ehdotettu sääntely on rajattu vain siihen laajuuteen, joka on katsottava sen taustalla olevien tavoitteiden kannalta välttämättömäksi ja oikeasuhtaiseksi. Ehdotuksilla ei puututa perustuslaissa turvattujen oikeuksien ydinalueelle.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain (1687/2009) 13 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 976/2018, väliaikaisesti uusi 4 momentti seuraavasti:

13 §

Miehitystodistuksessa määrätystä pätevydestä poikkeaminen

Liikenne- ja viestintävirasto voi myöntää erivapauksia aluksilla vaaditusta pätevydestä myös liikenteen palveluista annetun lain 98 §:ssä tarkoitetun lisäpätevyuden osalta, jos se on tarpeen covid-19-epidemiaan liittyvän häiriötilanteen tai muun pakottavan syyn vuoksi. Erivapaus voidaan myöntää, jos menettely ei aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle eikä ympäristölle. Tässä momentissa tarkoitettu erivapaus ei saa olla voimassa yli kuutta kuukautta kerrallaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään lokakuuta 2021. Tämän lain nojalla myönnetty erivapaudet pysyvät voimassa niissä määrättyin ehdoin. Tämän lain säännöksiä sovelletaan sen voimassaoloaikana vastaanotettuihin 13 §:n 4 momentissa tarkoitettuja erivapauksia koskeviin hakemuksiin.

2.

Laki

liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään liikenteen palveluista annettuun lakiin (320/2017) väliaikaisesti uusi 18 a §, 109 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 301/2018, 984/2018 ja 1256/2020, väliaikaisesti uusi 4 momentti sekä lakiin väliaikaisesti uusi 109 a ja 179 a § seuraavasti:

2 luku

Luvanvarainen toiminta tieliikenteessä

18 a §

Laajennettu varautumisvelvollisuus covid-19-epidemian aikana

Taksiliikenneluvan haltijan ja muun kuin 18 §:n 1 momentissa tarkoitetun henkilöliikenneluvan haltijan ja henkilöliikennettä harjoittavan tavaraliikenneluvan haltijan on varauduttava covid-19-taudin leviämisen ehkäisemiseen ja huolehdittava matkustajien terveyteen liittyvistä toimenpiteistä, jos covid-19-epidemian tilanne sitä edellyttää kansallisesti tai alueellisesti. Luvanhaltijan on laadittava viivytyksettä suunnitelma, jonka laadinnassa on huomioitava sosiaali- ja terveysministeriön sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen antamat tartuntatautien torjumiseen liittyvät ohjeet ja määräykset. Jos luvanhaltija on jäsenenä välityskeskuksessa, suunnitelman voi tehdä myös välityskeskus luvanhaltijoiden puolesta tai yhteistyössä luvanhaltijoiden kanssa. Jos luvanhaltijat tarjoavat viranomaisten järjestämiä palveluja, heidän on erityisesti otettava huomioon palveluista vastaavien viranomaisten ohjeistus. Jos luvanhaltijat tarjoavat Kansaneläkelaitoksen sairausvakuutuslain (1224/2004) perusteella korvaamia matkoja, heidän on erityisesti otettava huomioon Kansaneläkelaitoksen ohjeistus. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä suunnitelman sisällöstä ja laadinnasta.

109 §

Laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolo ja uusiminen ja kelpoisuustodistusten voimassaoloajan pidentäminen

Jos covid-19-epidemian aikana ulkomaalainen toimivaltainen viranomainen pidentää myöntämänsä suomalaisella aluksella työskentelevän henkilön 98 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetun pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen voimassaoloaikaa, Liikenne- ja viestintäviraston myöntämän laivaväen kelpoisuustodistuksen voimassaoloaika päättyy samana päivänä, kun sillä tunnustettavan pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen voimassaolo päättyy, kuitenkin viimeistään 30 päivänä huhtikuuta 2022.

109 a §

Laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolon pidentäminen

HE 64/2021 vp

Niiden 109 §:ssä tarkoitettujen laivaväen määräaikaisten pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten, joiden voimassaoloaika päättyy viimeistään 31 päivänä lokakuuta 2021, voimassaolo jatkuu ilman erillistä hakemusta kuusi kuukautta siitä ajankohdasta, jona pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen voimassaolo päättyy.

179 a §

Aikataulu- ja reittitiedoista ilmoittaminen covid-19-epidemian aikana

Poiketen siitä, mitä 179 §:n 2 momentissa säädetään, henkilöliikenteen kuljetuspalvelun tarjoajan on covid-19-epidemian aikana ilmoitettava säännöllisesti tarjottavan palvelun aloittamisesta, lopettamisesta ja olennaisista muutoksista Liikenne- ja viestintävirastolle viimeistään viisi päivää ennen suunnitelman toteuttamista siltä osin kuin tiedot eivät ole saatavilla 154 §:n 1 momentin mukaisesta rajapinnasta. Jos Liikenne- ja viestintävirasto mainitun pykälän 2 momentin mukaisesti järjestää tietopalvelun hankkimalla sen Liikenteenohjausyhtiö Fintraffic Oy:ltä, ilmoitus on tehtävä suoraan yhtiölle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään lokakuuta 2021. Lain nojalla myönnetty tai pidennetyt pätevyyskirjat, lisäpätevyystodistukset ja kelpoisuustodistukset pysyvät voimassa tässä laissa määrättyin ehdoin.

3.

Laki

luotsauslain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään luotsauslakiin (940/2003) väliaikaisesti uusi 21 b § seuraavasti:

21 b §

Poikkeukset covid-19-epidemian aikana

Poiketen siitä, mitä 12 §:n 1 momentin 5 kohdassa ja 14 §:n 3 momentin 3 kohdassa säädetään, Liikenne- ja viestintävirasto voi poiketa koeluotsausvaatimuksesta myönnettäessä uusia luotsin ohjauskirjoja tai linjaluotsinkirjoja ajanjaksona, joka päättyy 31 päivänä lokakuuta 2021. Tässä momentissa tarkoitettu ilman koeluotsausta myönnettävä luotsin ohjauskirja tai linjaluotsinkirja on voimassa kuusi kuukautta myöntämispäivästä. Luotsin ohjauskirja tai linjaluotsinkirja voidaan myöntää ilman koeluotsausvaatimuksen täyttämistä, jos koeluotsauksen suorittaminen on covid-19-epidemiasta johtuvista syistä merkittävästi vaikeutunut ja menettely on välttämätöntä merenkulun jatkuvuuden turvaamiseksi, eikä se aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle tai ympäristölle.

Liikenne- ja viestintävirasto voi hakemuksesta jatkaa niiden 12 §:n 2 momentissa tarkoitettujen luotsin ohjauskirjojen, 14 §:n 5 momentissa tarkoitettujen linjaluotsinkirjojen ja 16 §:n 5 momentin nojalla myönnettyjen erivapauksien, joiden voimassaoloaika päättyy viimeistään 31 päivänä lokakuuta 2021, voimassaoloa niiden viimeisestä voimassaolopäivästä kuusi kuukautta, jos se on tarpeen covid-19-epidemiaan liittyvän merkittävän syyn vuoksi ja jos se on välttämätöntä merenkulun jatkuvuuden turvaamiseksi eikä aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle tai ympäristölle.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään lokakuuta 2021. Tämän lain nojalla myönnettyt luotsin ohjauskirjat, linjaluotsinkirjat ja erivapaudet pysyvät voimassa niissä määrätyn ehdoin. Tämän lain säännöksiä sovelletaan sen voimassaoloaikana vastaanotettuihin 21 b §:ssä tarkoitettuihin hakemuksiin.

HE 64/2021 vp

Helsingissä 22.4.2021

Pääministeri

Sanna Marin

Liikenne- ja viestintäministeri Timo Harakka

1.

Laki

laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain 13 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään laivaväestä ja aluksen turvallisuusjohtamisesta annetun lain (1687/2009) 13 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 976/2018, väliaikaisesti uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 §

13 §

Miehitystodistuksessa määrätystä pätevyyydestä poikkeaminen

Miehitystodistuksessa määrätystä pätevyyydestä poikkeaminen

Liikenne- ja viestintävirasto voi myöntää erivapauksia aluksilla vaaditusta pätevyydestä myös liikenteen palveluista annetun lain 98 §:ssä *tarkoitettua lisäpätevyystä*, jos se on tarpeen covid-19-epidemiaan liittyvän häiriötilanteen tai muun pakottavan syyn vuoksi. Erivapaus voidaan myöntää, jos menettely ei aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle eikä ympäristölle. Tässä momentissa tarkoitettu erivapaus ei saa olla voimassa yli kuutta kuukautta kerrallaan.

Liikenne- ja viestintävirasto voi myöntää erivapauksia aluksilla vaaditusta pätevyydestä myös liikenteen palveluista annetun lain 98 §:ssä *tarkoitettua lisäpätevyuden osalta*, jos se on tarpeen covid-19-epidemiaan liittyvän häiriötilanteen tai muun pakottavan syyn vuoksi. Erivapaus voidaan myöntää, jos menettely ei aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle eikä ympäristölle. Tässä momentissa tarkoitettu erivapaus ei saa olla voimassa yli kuutta kuukautta kerrallaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään lokakuuta 2021. Tämän lain nojalla myönnetyt erivapaudet pysyvät voimassa niissä määrättyin ehdoin. Tämän lain säännöksiä sovelletaan sen voimassaoloaikana vastaanotettuihin 13 §:n 4 momentissa tarkoitettuja erivapauksia koskeviin hakemuksiin.

2.

Laki**liikenteen palveluista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään liikenteen palveluista annettuun lakiin (320/2017) väliaikaisesti uusi 18 a §, 109 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 301/2018, 984/2018 ja 1256/2020, väliaikaisesti uusi 4 momentti sekä lakiin väliaikaisesti uusi 109 a ja 179 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Luvanvarainen toiminta tieliikenteessä

Luvanvarainen toiminta tieliikenteessä

18 a §

18 a §

Laajennettu varautumisvelvollisuus covid-19-epidemian aikana

Laajennettu varautumisvelvollisuus covid-19-epidemian aikana

Taksiliikenneluvan haltijan ja muun kuin 18 §:n 1 momentissa tarkoitetun henkilöliikenneluvan haltijan *tai* henkilöliikennettä harjoittavan tavaraliikenneluvan haltijan on varauduttava covid-19-taudin leviämisen ehkäisemiseen ja huolehdittava matkustajien terveyteen liittyvistä toimenpiteistä, jos covid-19-epidemian tilanne sitä edellyttää kansallisesti tai alueellisesti. Luvanhaltijan on laadittava viivytyksettä suunnitelma, jonka laadinnassa on huomioitava sosiaali- ja terveysministeriön sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen antamat tartuntatautien torjumiseen liittyvät ohjeet ja määräykset. Jos luvanhaltija on jäsenenä välityskeskuksessa, suunnitelman voi tehdä myös välityskeskus luvanhaltijoiden puolesta tai yhteistyössä luvanhaltijoiden kanssa. Jos luvanhaltijat tarjoavat viranomaisten järjestämiä palveluja, heidän on erityisesti otettava huomioon palveluista vastaavien viranomaisten ohjeistus. Jos luvanhaltijat tarjoavat Kansaneläkelaitoksen sairausvakuutuslain (1224/2004) perusteella korvaamia matkoja, heidän on erityisesti otettava huomioon Kansaneläkelaitoksen ohjeistus. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia

Taksiliikenneluvan haltijan ja muun kuin 18 §:n 1 momentissa tarkoitetun henkilöliikenneluvan haltijan *ja* henkilöliikennettä harjoittavan tavaraliikenneluvan haltijan on varauduttava covid-19-taudin leviämisen ehkäisemiseen ja huolehdittava matkustajien terveyteen liittyvistä toimenpiteistä, jos covid-19-epidemian tilanne sitä edellyttää kansallisesti tai alueellisesti. Luvanhaltijan on laadittava viivytyksettä suunnitelma, jonka laadinnassa on huomioitava sosiaali- ja terveysministeriön sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen antamat tartuntatautien torjumiseen liittyvät ohjeet ja määräykset. Jos luvanhaltija on jäsenenä välityskeskuksessa, suunnitelman voi tehdä myös välityskeskus luvanhaltijoiden puolesta tai yhteistyössä luvanhaltijoiden kanssa. Jos luvanhaltijat tarjoavat viranomaisten järjestämiä palveluja, heidän on erityisesti otettava huomioon palveluista vastaavien viranomaisten ohjeistus. Jos luvanhaltijat tarjoavat Kansaneläkelaitoksen sairausvakuutuslain (1224/2004) perusteella korvaamia matkoja, heidän on erityisesti otettava huomioon Kansaneläkelaitoksen ohjeistus. Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia

Voimassa oleva laki

Ehdotus

säännöksiä suunnitelman sisällöstä ja laadinasta.

säännöksiä suunnitelman sisällöstä ja laadinasta.

109 §

109 §

Laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolo ja uusiminen ja kelpoisuustodistusten voimassaoloajan pidentäminen

Laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolo ja uusiminen ja kelpoisuustodistusten voimassaoloajan pidentäminen

Covid-19-epidemian aikana Liikenne- ja viestintäviraston määräyksellä voidaan pidentää 98 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen laivaväen kelpoisuustodistusten voimassaoloaikoja. Kelpoisuustodistuksen voimassaoloajan pidennys saa olla voimassa vain 30 päivään kesäkuuta 2021, kuitenkin enintään niin kauan kuin siihen liittyvä ulkomaisen viranomaisen myöntämä pätevyyskirja on voimassa. Kelpoisuustodistuksen kokonaisvoimassaoloaika ei saa ylittää viittä vuotta.

Jos covid-19-epidemian aikana ulkomaalainen toimivaltainen viranomainen pidentää myöntämänsä suomalaisella aluksella työskentelevän henkilön 98 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetun pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen voimassaoloaika, Liikenne ja viestintäviraston myöntämän laivaväen kelpoisuustodistuksen voimassaoloaika päättyy samana päivänä, kun sillä tunnustettavan pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen voimassaolo päättyy, kuitenkin viimeistään 30 päivänä huhtikuuta 2022.

109 a §

109 a §

Laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolon pidentäminen

Laivaväen pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten voimassaolon pidentäminen

Niiden 109 §:ssä tarkoitettujen laivaväen määräaikaisten pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten, joiden voimassaoloaika päättyy viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2021, voimassaolo jatkuu ilman erillistä hakemusta kuusi kuukautta siitä ajankohdasta, jona pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen voimassaolo päättyy.

Niiden 109 §:ssä tarkoitettujen laivaväen määräaikaisten pätevyyskirjojen ja lisäpätevyystodistusten, joiden voimassaoloaika päättyy viimeistään 31 päivänä lokakuuta 2021, voimassaolo jatkuu ilman erillistä hakemusta kuusi kuukautta siitä ajankohdasta, jona pätevyyskirjan tai lisäpätevyystodistuksen voimassaolo päättyy.

179 a §

179 a §

Aikataulu- ja reittitiedoista ilmoittaminen covid-19-epidemian aikana

Aikataulu- ja reittitiedoista ilmoittaminen covid-19-epidemian aikana

Poiketen siitä, mitä 179 §:n 2 momentissa säädetään, henkilöliikenteen kuljetuspalvelun tarjoajan on covid-19-epidemian aikana ilmoitettava säännöllisesti tarjottavan palvelun aloittamisesta, lopettamisesta ja olennaisista

Poiketen siitä, mitä 179 §:n 2 momentissa säädetään, henkilöliikenteen kuljetuspalvelun tarjoajan on covid-19-epidemian aikana ilmoitettava säännöllisesti tarjottavan palvelun aloittamisesta, lopettamisesta ja olennaisista

Voimassa oleva laki

muutoksista Liikenne- ja viestintävirastolle viimeistään viisi päivää ennen suunnitelman toteuttamista siltä osin kuin tiedot eivät ole saatavilla 154 §:n 1 momentin mukaisesta rajapinnasta. Jos Liikenne- ja viestintävirasto mainitun pykälän 2 momentin mukaisesti järjestää tietopalvelun hankkimalla sen Liikenteenohjausyhtiö Fintraffic Oy:ltä, ilmoitus on tehtävä suoraan *Liikenteenohjausyhtiö Fintraffic Oy:lle.*

Ehdotus

muutoksista Liikenne- ja viestintävirastolle viimeistään viisi päivää ennen suunnitelman toteuttamista siltä osin kuin tiedot eivät ole saatavilla 154 §:n 1 momentin mukaisesta rajapinnasta. Jos Liikenne- ja viestintävirasto mainitun pykälän 2 momentin mukaisesti järjestää tietopalvelun hankkimalla sen Liikenteenohjausyhtiö Fintraffic Oy:ltä, ilmoitus on tehtävä suoraan *yhtiölle.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään lokakuuta 2021. Lain nojalla myönnetyt tai pidennetyt pätevyyskirjat, lisäpätevyystodistukset ja kelpoisuustodistukset pysyvät voimassa tässä laissa määrätyin ehdoin.

3.

Laki**luotsauslain väliaikaisesta muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään luotsauslakiin (940/2003) väliaikaisesti uusi 21 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

21 b §

21 b §

Poikkeukset covid-19-epidemian aikana

Poikkeukset covid-19-epidemian aikana

Poiketen siitä, mitä 12 §:n 1 momentin 5 kohdassa ja 14 §:n 3 momentin 3 kohdassa säädetään, Liikenne- ja viestintävirasto voi poiketa koeluotsausvaatimuksesta myönnettäessä uusia luotsin ohjauskirjoja tai linjaluotsinkirjoja ajanjaksona, joka päättyy 30 päivänä kesäkuuta 2021. Tässä momentissa tarkoitettu ilman koeluotsausta myönnettävä luotsin ohjauskirja tai linjaluotsinkirja on voimassa kuusi kuukautta myöntämispäivästä. Luotsin ohjauskirja tai linjaluotsinkirja voidaan myöntää ilman koeluotsausvaatimuksen täyttämistä, jos koeluotsauksen suorittaminen on covid-19-epidemiasta johtuvista syistä merkittävästi vaikeutunut ja menettely on välttämätöntä merenkulun jatkuvuuden turvaamiseksi, eikä se aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle tai ympäristölle.

Liikenne- ja viestintävirasto voi hakemuksesta jatkaa niiden 12 §:n 2 momentissa tarkoitettujen luotsin ohjauskirjojen, 14 §:n 5 momentissa tarkoitettujen linjaluotsinkirjojen ja 16 §:n 5 momentin nojalla myönnettyjen erivapauksien, joiden voimassaoloaika päättyy viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2021, voimassaoloa alkuperäisen luotsin ohjauskirjan, linjaluotsinkirjan tai erivapauden viimeisestä voimassaolopäivästä kuusi kuukautta, jos se on tarpeen covid-19-epidemiaan liittyvän merkittävän syyn vuoksi ja jos se on välttämätöntä merenkulun jatkuvuuden turvaamiseksi eikä aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle tai ympäristölle.

Poiketen siitä, mitä 12 §:n 1 momentin 5 kohdassa ja 14 §:n 3 momentin 3 kohdassa säädetään, Liikenne- ja viestintävirasto voi poiketa koeluotsausvaatimuksesta myönnettäessä uusia luotsin ohjauskirjoja tai linjaluotsinkirjoja ajanjaksona, joka päättyy 31 päivänä lokakuuta 2021. Tässä momentissa tarkoitettu ilman koeluotsausta myönnettävä luotsin ohjauskirja tai linjaluotsinkirja on voimassa kuusi kuukautta myöntämispäivästä. Luotsin ohjauskirja tai linjaluotsinkirja voidaan myöntää ilman koeluotsausvaatimuksen täyttämistä, jos koeluotsauksen suorittaminen on covid-19-epidemiasta johtuvista syistä merkittävästi vaikeutunut ja menettely on välttämätöntä merenkulun jatkuvuuden turvaamiseksi, eikä se aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle tai ympäristölle.

Liikenne- ja viestintävirasto voi hakemuksesta jatkaa niiden 12 §:n 2 momentissa tarkoitettujen luotsin ohjauskirjojen, 14 §:n 5 momentissa tarkoitettujen linjaluotsinkirjojen ja 16 §:n 5 momentin nojalla myönnettyjen erivapauksien, joiden voimassaoloaika päättyy viimeistään 31 päivänä lokakuuta 2021, voimassaoloa niiden viimeisestä voimassaolopäivästä kuusi kuukautta, jos se on tarpeen covid-19-epidemiaan liittyvän merkittävän syyn vuoksi ja jos se on välttämätöntä merenkulun jatkuvuuden turvaamiseksi eikä aiheuta vaaraa ihmishengelle, omaisuudelle tai ympäristölle.

HE 64/2021 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 päivään lokakuuta 2021. Tämän lain nojalla myönnetyt luotsin ohjauskirjat, linjaluotsinkirjat ja erivapaudet pysyvät voimassa niissä määrätyin ehdoin. Tämän lain säännöksiä sovelletaan sen voimassaoloaikana vastaanotettuihin 21 b §:ssä tarkoitettuihin hakemuksiin.
